

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ**

До захисту допустити:

Зав. кафедри

«___»

_____202__р.

Кваліфікаційна робота
за освітнім ступенем «Магістр» на
тему:
«Фінансово-економічна безпека розвитку регіонів України»

Студентки економіко-правового
факультету спеціальності 073
«Менеджмент»

освітнього ступеня «Магістр»

Колпакова Гліба Андрійовича

Науковий керівник: Гапонюк Ольга
Іванівна, к.е.н., доцент

Рецензент: Плавельська Олеся
Едуардівна, директор ТОВ «МКМ
Восток»

Кваліфікаційна робота
захищена з
оцінкою _____
Секретар
ЕК _____
«___» _____202__р.

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ

Освітній ступінь «Магістр»

Шифр та назва спеціальності 073 Менеджмент.

Управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

в.о. завідувача кафедри д.е.н.,

професор

(науковий ступінь, вчене звання)

Балабаниць А.В.

(ППП завідувача кафедри)

« _____ » _____ 2020р.

ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Колпаков Гліб Андрійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Фінансово-економічна безпека розвитку регіонів України
керівник роботи Гапонюк Ольга Іванівна, кандидат економічних наук,
доцент

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Маріупольського державного університету від «28» лютого
2020 р. № 207

2. Строк подання студентом роботи 11.12.2020 р.

3. Вихідні дані до роботи (мета, об'єкт, предмет)

Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних та практичних засад формування фінансово-економічної безпеки регіонів України. Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону. Предметом дослідження є теоретичні та науково-практичні основи оцінювання та забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону.

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

1.1. Сутність і значення фінансово-економічної безпеки регіону

1.2. Принципи регіональної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки

1.3. Дослідження факторів впливу на формування фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів України

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз стану фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» в умовах формування політики фінансово-економічної безпеки регіону

2.2. Оцінка стану фінансово-економічної безпеки регіону

2.2. Методичні підходи до оцінки стану фінансово-економічної безпеки регіону

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

3.1. Шляхи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки регіону

3.2. Впровадження та реалізація регіональної політики фінансово-економічної безпеки розвитку регіону

5. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Гапонюк О.І., к.е.н., доцент		
Розділ 1	Гапонюк О.І., к.е.н., доцент		
Розділ 2	Гапонюк О.І., к.е.н., доцент		
Розділ 3	Гапонюк О.І., к.е.н., доцент		
Висновок	Гапонюк О.І., к.е.н., доцент		

6. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційної роботи	до 24.02.2020	
2	Затвердження теми кваліфікаційної роботи та наукового керівника	28.02.2020	

3	Консультація з науковим керівником	постійно	
4	Робота з науковою літературою. Визначення плану кваліфікаційної роботи	до 07.09.2020	
5	Робота над теоретичною частиною кваліфікаційної роботи	07.09.2020 – 05.10.2020	
6	Подання на перевірку теоретичної частини кваліфікаційної роботи науковому керівнику	до 05.10.2020	
7	Науково-дослідна практика	21.09.2020 – 20.11.2020	
8	Робота над аналітичною частиною кваліфікаційної роботи	05.10.2020 – 20.11.2020	
9	Подання на перевірку аналітичної частини кваліфікаційної роботи науковому керівнику	до 20.11.2020	
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	27.11.2020	
11	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру	до 11.12.2020	
12	Захист кваліфікаційної роботи	21.12.2020 – 25.12.2020	

Студент _____
(підпис)

Колпаков Г.А.
(прізвище та ініціали)

Науковий керівник роботи _____
(підпис)

Гапонюк О. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Актуальність дослідження. Функціонування регіону в національно-економічній системі характеризуються високим рівнем дестабілізації, яка створює спеціальне середовище з великою кількістю загроз. Такі загрози негативно впливають на раціональне використання наявних ресурсів регіону, ефективність функціонування, конкурентоспроможність, фінансово-

економічну стійкість. Для того, щоб можна було забезпечити стабільну діяльність регіону, треба сформувати спеціальну систему управління фінансово-економічної безпеки, що і спричиняє беззаперечну актуальність напрямку дослідження. Тому основним є проведення ретельного аналізу проблеми та визначення на основі проведених досліджень спеціальних рішень та пропозицій, які призведуть до підвищення основних показників фінансово-економічної безпеки регіону.

Введення трансформаційних процесів в економічній системі України, формування своєї економічної і фінансової політики регіонами вимагає залучення нових механізмів для управління фінансовими ресурсами. Реалізація таких заходів потребує врахування певних факторів, які можуть негативно вплинути на рівень стабільності фінансових взаємин, які існують між владою, визначених суб'єктів господарювання та населення.

В умовах, коли наявний дисбаланс економічних процесів у державі, регіонах та підприємств важливим стає стабільне та ефективне функціонування системи фінансово-економічної безпеки. Захист означає мати змогу забезпечувати фінансово-економічний розвиток; прибирати негативний вплив та чинники кризового явища; створювати ефективну систему контролю. Рівень фінансово-економічної безпеки залежить від керівництва та як воно зможе нейтралізувати загрози, які виникають під час функціонування в зовнішньому та внутрішньому середовищі

Треба відзначити, що захищеність регіону від наявних і потенційних де стабілізаторів, що перешкоджають реалізації регіональних фінансово-економічних інтересів, їх здатність працювати, це характеризує фінансово економічна безпека будь-якого регіону. Досягнення ефективності регіональної економіки є одним із головних завдань сталого розвитку країни в цілому.

Однак, треба зазначити, що невиконання бюджетів всіх рівнів, процес втрати державою своєї внутрішньої і зовнішньої кредитоспроможності, низька інвестиційна привабливість, криза банківської системи та фондового

ринку, наявність великих обсягів заборгованості по соціальних допомог, «відмивання» грошей, переходи фінансових ресурсів в "тіньовий" сектор економіки та інші виступають як основні проблемні питання, які треба розглядати.

За досвідом, який мають фахівці в цій сфері, можна зрозуміти, що є ключові проблеми, які пов'язані з розвитком регіонів України, а саме фінансові та економічні. Це може відбуватися через недостатнє фінансування, неправильний розподіл фінансових ресурсів, погана фінансова політики тощо. Через це, з'явився інтерес вчених до цієї проблеми. Питаннями, щодо економічної та фінансової безпеки займалися вітчизняні та зарубіжні вчені. Серед них Абалкін, А. Н., Бінько, В.М., Іващенко, А.Б., Мартинюк В.П., Глазьєв, В.А., Задорожний, П.А., Петрова, В.А. та інші. Що стосується надання оцінки стану, в якому є економічна безпека певних регіонів країни, розроблені праці Клебанов, В.А., Половян, В.С., Онищенко, А.В.

Сучасні дослідження вказують на те, що без системи фінансово-економічної безпеки майже неможливо вийти з кризи, оновити та створити новий механізм функціонування. Економічні системи, які мають постійні ризики та загрози мають сильний зв'язок з зовнішнім та внутрішнім середовищем. Фінансово-економічна безпека регіону напряму залежить від фінансово-економічної безпеки держави в цілому. Треба відмітити те, що зараз стан фінансово-економічної безпеки України знаходиться на низькому рівні та під загрозою.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка методичних засад оцінювання стану фінансово-економічної безпеки регіону України та обґрунтування певних практичних рекомендацій по досліджуваній проблематиці.

Виконання мети кваліфікаційної роботи спричинило потребу виявити та виконати такі завдання:

- 1) визначити сутність і значення фінансово-економічної безпеки регіону;
- 2) сформулювати принципи регіональної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки;
- 3) провести дослідження факторів впливу на формування фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів України;
- 4) здійснити аналіз стану фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» в умовах формування політики фінансово-економічної безпеки регіону;
- 5) надати оцінку стану фінансово-економічної безпеки регіону;
- 6) визначити методичні підходи до оцінки стану фінансово-економічної безпеки регіону;
- 7) обґрунтувати шляхи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки регіону;
- 8) виконати впровадження та реалізацію регіональної політики фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону.

Предметом дослідження є теоретичні та науково-практичні основи оцінювання та забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону.

Теоретико-інформаційна база дослідження складається з матеріалів монографій, періодичних видань, наукових статей, Інтернет-ресурсів, законодавчих та нормативних актів України, статистичні та інформаційні дані фінансово-економічної безпеки регіону.

Методи дослідження базуються на економічних положеннях щодо сутності та механізму фінансово-економічної безпеки. Методологічна основа дослідження складається з методів загально-наукового пізнання, порівняння, синтезу, аналізу, розрахунку, монографії, систематизації, узагальнення. Основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, в яких знаходяться положення стосовно забезпечення

фінансово-економічної безпеки регіонів. Джерелами інформації були звітності, розрахункові показники, які надали характеристику функціонування регіону, матеріали періодичних видань.

Наукова новизна результатів дослідження визначається в узагальненні та поглибленні теоретичних положень стосовно формування механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону, орієнтований на реалізацію можливостей регіону.

Практична цінність результатів аналізу зводиться до того, що вони можуть бути використані в практичній діяльності фінансово-економічній безпеці регіону.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Структурно кваліфікаційна робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

1.1. Сутність і значення фінансово-економічної безпеки регіону

Фінансово-економічна безпека це широке поняття як економічної категорії взагалі. Треба зазначити, як приклад, що при формуванні приватної власності виникає потреба захистити цю діяльність, незважаючи на те, що держава є гарантом безпечної діяльності будь-якого суб'єкта підприємництва [1, с.163].

Фінансово-економічна безпека це захищеність основних фінансових інтересів, які виникають у процесі фінансових відносин; це особовий рівень незалежності на рівні держави, регіону або підприємства; рівень стабільної та стійкої фінансово-економічної безпеки країни; здатність фінансово-економічної системи держави забезпечувати ефективну та безпечну роботу національної економічної системи країни.

Сам процес, при якому забезпечується фінансово-економічна безпека має залежність від певних складових та їх взаємозв'язку між собою. Процес дезорганізації може створити загрозу безпеці України, що в кінці може призвести до негативних наслідків [2, с.9–10]. Економічна безпека регіону - це можливість і здатність економіки регіону поетапно покращувати якість життя населення на рівні загальноприйнятих стандартів, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз при оптимальних витратах усіх видів ресурсів і раціональному використанні природних чинників, забезпечувати соціально-економічну і загальнополітичну стабільність [17].

Термін "регіон" має загальний зміст і застосовується для позначення певних територіальних ділянок будь-якого розміру, які виділені за різними ознаками чи комплексом ознак. В залежності від них одна й та ж сама територія може бути поділена на різні за своїм змістом регіони. У загальному випадку їхні межі не збігаються. У фізичній географії регіони виділяють як територіальні одиниці, цілісні та своєрідні за природними особливостями: біогеографічні., зоогеографічні, геоморфологічні та ін. регіони. Найбільш комплексний характер мають фізико-географічні регіони.

Були виділені різноманітні погляди щодо дослідження терміну регіону, визначення його ролі (див. табл.1).

Таблиця 1.1

Узагальнення та обґрунтування суті «регіон»

Категорія	Автор	Трактування суті регіону
Регіон	М.М. Некрасов	Одна з територій країни з більш менш схожими природними умовами та напрямом розвитку продуктивних сил за основою поєднання природних ресурсів.
	В.Ю. Керецман	Територія, що знаходиться в межах держав, є однорідною за певними критеріями, і цими критеріями відрізняється від інших територій.
	Є.Б. Алаєв	Територіально цілісна частина країни, володіє ознаками за комплексністю, спеціалізацією, керованістю.
	О.М. Тищенко	Територіальне явище, має ознаки, адміністративні системи, основні риси, соціальні системи, економічну специфіку.
	А.І. Добринін	Спеціалізована частини народного господарства, має єдність та цілісність.
	О.Г. Гранберг	Визначена територія, відрізняється за низкою ознак, має певні ознаки, складові елементи.

Побудовано на основі: [3;4;5;6;7;8].

Регіон треба розглядати як територіально одне ціле утворення, таку соціально-економічну систему, в якій всі складові частини знаходяться у складних взаємозв'язках і взаємодії, здатні до відтворення. Треба забезпечити можливість виробництва продукції у регіоні, щоб вона була конкурентоспроможною та мала можливість виходу на зовнішній ринок, як приклад.

Поняття "регіон" охоплює декілька складових. Перша із них — фізико-географічна структура регіону. Є географічна єдність регіону: будь-який центр, навколо нього основа. Під терміном "регіон" у сучасній економічній науці мається на увазі таке широке коло економічних об'єктів — починаючи від міжнародних систем та закінчуючи територіальними утвореннями окремих держав. Друга складова регіону як системи — економічна. У

регіональній економіці регіон розглядається як простір з обмеженою частиною єдиного народногосподарського комплексу, як локальний елемент господарського комплексу країни в цілому. Основними ланками економічного районування визначаються значні економічні райони — тобто макрорегіони. Даний вид районування відноситься к наступній, третій підсистемі регіону: політико-адміністративний поділ території. Через то, що владно силовими відносинами просякнуті основні господарські відносини, політики-адміністративна структура відповідає повністю з економічною структурою. Все рівні адміністративного поділу відповідають за процес забезпечення регіону усіма необхідними умовами соціально-економічного функціонування. Четверта, п'ята і шоста складова регіону – це етнічна, інституційно-правова [3, с. 56]. Незалежно від розміру регіону, його можна представити у вигляді певної територіальної соціально-економічної системи, зі своєю структурою та відносинами.

Треба зазначити, що основне завдання держави – створювати економічне, політичне та правове поле, щоб можна було впроваджувати дії для стимулювання інвестиційних процесів, підприємств. Такий процес повинен супроводжуватися впровадженням певної кількості заходів, у розробці яких критеріїв підтримки фінансової безпеки на макрорівні є його складові, і основними напрямками стабілізації.

Проблеми фінансово-економічної безпеки виникають не тільки в той період, коли криза, але і у період стабільного функціонування. Дослідження такої проблеми в управлінні економікою на рівні держави, регіону, підприємства почалось в кінці ХХ століття.

У перекладі з грецької «безпека» означає «володіти ситуацією», можна сказати, що безпека – це такий стан суб'єкта, за якого ймовірність зміни властивих цьому суб'єкту якостей та параметрів його зовнішнього середовища незначна, менше певного інтервалу [9].

Взагалі у наукових працях поняття «фінансово-економічна безпека» розглядається як спроможність економіки забезпечити вільний і незалежний

розвиток, стабільність громадського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за несприятливих умов і варіантів розвитку подій; здатність держави до захисту національних економічних інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз. В економічній літературі ж різні визначення щодо визначення «фінансово-економічна безпека» (див. табл.1.2).

Таблиця 1.2

Обґрунтування змісту поняття «Фінансово-економічна безпека»

Категорія	Автор	Обґрунтування змісту
Фінансово-економічна безпека	Тамбовцев С.	Сукупність властивостей стану системи, яка забезпечують досягнення цілей.
	Абалкіна У.Л.	Сукупність умов і чинників, які забезпечують незалежність економіки, стабільність, стійкість.
	Савін В.	Система захисту життєвих інтересів країни.
	Пашко П.В.	Стан економічного забезпечення нац. Економіки безпеки, який регулює механізм протидії загрозам.
	Мунтіян В.І	Національний комплекс заходів, які спрямовані на розвиток економіки держави, включає механізм боротьби з загрозами

Побудовано на основі: [10;11;12;13;14].

У наукових працях фінансово-економічна безпека розглядається як система захисту від різного роду небезпек.

У літературі систему фінансово-економічної безпеки розуміють як сукупність елементів, які взаємопов'язані між собою та містять складові. Є різні погляди науковців щодо складових фінансово-економічної безпеки: фінансова безпека, політико-правова, силова, міжнародна безпека, інформаційна, екологічна, ресурсна, техніко-технологічна [18].

За останні роки можна побачити, що рівень фінансово-економічної безпеки майже усіх регіонів України знижується, через тенденції серед яких: кризові явища. Для цього треба створювати спеціальний механізм, який буде забезпечувати безпеку регіонів. Він повинен включати у себе спеціальні чинники та методи, які зможуть захищати важливі сфери життя населення. Такий механізм повинен містити у собі управлінські, економічні, правові заходи, які дадуть високий рівень безпеки. Були виділені об'єкти фінансово-економічної безпеки регіонів: реальний сектор економіки, фінансовий сектор, інститути державного управління та ін.

1.2. Принципи регіональної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки

Регіональна політика – це сфера діяльності держави, або регіональної влади, щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті, тобто пов'язана з взаємовідносинами між державою і регіонами, а також регіонів між собою. Є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку [19].

Головна умова проведення фінансово-економічної безпеки це: стабільність, керованість, ресурси та потужність [20, с. 57].

Зазначимо, що сучасний стан регіональної політики потребує ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки. Система забезпечення фінансово-економічної безпеки залежить від принципів, які є головними аргументами для введення та розвитку. Були визначені загальні та спеціальні принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів (див. рис. 1.1).

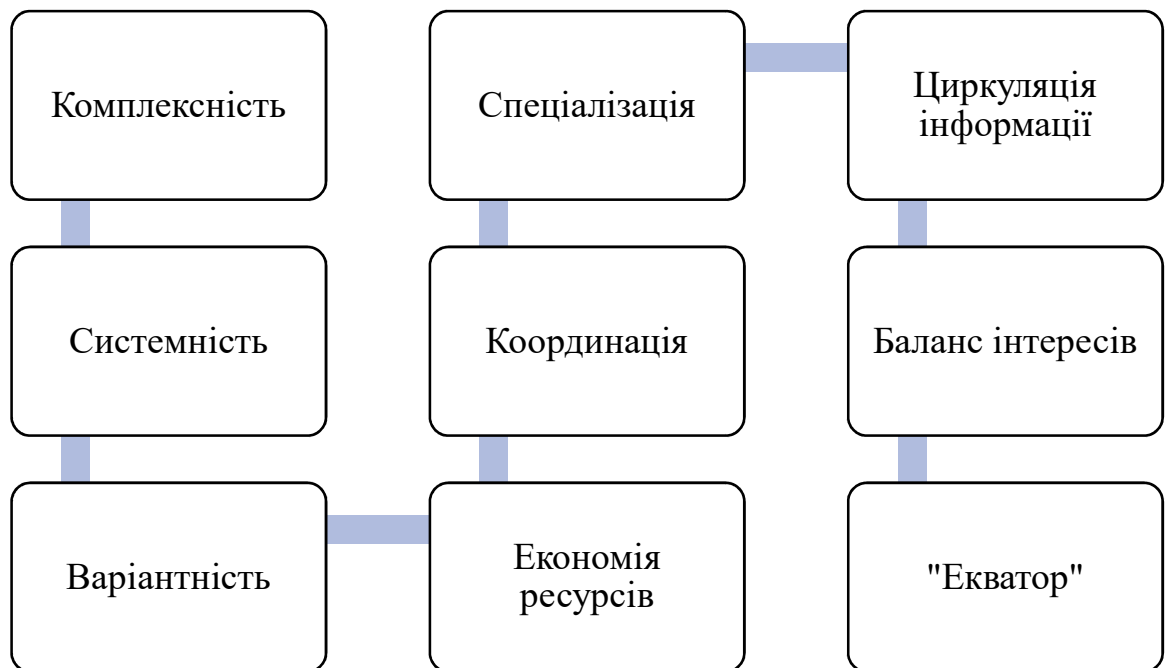

Рис.1.1 Принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону.

Були розглянуті детальніше принципи забезпечення безпеки та виділено 9 існуючих принципів забезпечення безпеки:

- 1) комплексність (аналіз всіх сторін об'єкту, який досліджується);
- 2) системність (враховуються внутрішні та зовнішні фактори);
- 3) варіантність (процес знаходження декілька варіантів забезпечення фінансово-економічної безпеки);
- 4) координація (встановлення та закріплення зв'язків, стосунків основних елементів безпеки регіону;

Та спеціальні принципи:

- 1) принцип економії ресурсів (економія відбувається за рахунок оптимізації елементів ланки);
- 2) принцип циркуляції інформації;
- 3) принцип балансу інтересів (узгодження інтересів суб'єктів середовища певного регіону);
- 4) принцип «екватор» (коли розробляються управлінські рішення, відбувається вплив на забезпечення безпеки на довкілля та регіони).

Фінансово-економічна безпека повинна забезпечуватися на фоні ефективного функціонування самого регіону. Регіональна політика повинна виконати завдання стосовно того, щоб можна було розширити насамперед економічні можливості влади на регіональному рівні завдяки перетворенню форм, методів управління.

Регіональна політика передбачає відокремлення спеціальних пріоритетів, які можуть надати переваги на етапі розвитку регіону по спеціальним галузям, господарської діяльності, формам господарювання [20]. В самій системі державної регіональної політики ключове місце відведене організаційно-економічним механізмам, які регулюють розвиток територій, а саме пряме державне інвестування регіонів.

Процес забезпечення фінансово-економічної безпеки є важливим завданням регіонів. Регіони повинні створювати та відстоювати інтереси держави та суспільства, проводити певний комплекс дій для захисту від впливу негативних чинників зовні або всередині та мати змогу гарантувати високий рівень функціонування.

Враховуючи вищесказане, можна стверджувати, що забезпечення фінансово-економічної безпеки регіону повинно мати в собі такі складові, а саме:

- 1) систему внутрішніх та зовнішніх загроз фінансово-економічної безпеки регіону;
- 2) критерії, індикатори та інші показники, які будуть відзначати інтереси регіонів;
- 3) система моніторингу важливих факторів, які загрожують стійкості економіки регіону;
- 4) ведення економічної політики, яка зможе зменшити вплив негативних факторів;
- 5) створення або реформування спеціальних органів влади, які будуть управляти забезпеченням фінансово-економічної безпеки кожного регіону.

Фінансова безпека будь-якого об'єкта визначається за зміною функцій. Зовнішнє середовище можна поділити на 3 основних рівня: макрорівень (глобалізація економіка, світова криза), мезорівень (інноваційне, економічне, соціальне середовище) та мікрорівень (інвестиційна привабливість регіону, інноваційні можливості регіону) [22].

Була визначена необхідність створення та використання певного набору інструментів для забезпечення фінансово-економічної безпеки, які б могли приймати ефективні варіанти функціонування регіонів. Це такі індикатори, які характеризують стан фінансової безпеки: інтенсивний розвиток регіону; результат функціонування; як функціонують окремі елементи регіону; визначення керованості у регіоні; визначення основних напрямів, по яким проводиться зміна показників фінансово-економічної безпеки [23].

Ефективним результатом проведення державного управління є концепція державної регіональної політики. Після впровадження визначаються обов'язки держави стосовно кожного регіону, а ці регіони стають більш відокремленими та отримують більше відповідальності за розвиток у соціально-економічному розвитку [24].

Критерії фінансово-економічної безпеки регіону визначаються за допомогою вивчення його властивостей, які мають повну характеристику управленні середовища. За допомогою цього можна створювати різні моделі управління та контролю за фінансово-економічною безпекою. Такий контроль може мати в собі будь-які оцінки та значення індикаторів щодо економічної безпеки.

Основними завдання регіональної економічної політики є певні заходи, які повинні вирішувати питання стосовно виходу економіки регіонів з кризових станів, прискорювати розвиток и спричиняти уповільнення падіння рівня економіки.

Є такі стратегічні завдання регіональної політики фінансово-економічної безпеки регіону:

- 1) поступове подолання диференціації рівнів соціально-економічного розвитку регіонів;
- 2) покращення та подолання бар'єрів у фінансових відносинах між регіонами, сформування спеціальних механізмів для того, щоб надавати підтримку;
- 3) ефективно використовувати переваги поділу та кооперації праці;
- 4) ефективно поєднати інтереси держави з інтересами кожного регіону з урахуванням економічного потенціалу тощо;
- 5) створити ефективніше управління, за допомогою якого можна буде впроваджувати нові системи адміністративного поділу;
- 6) перебудовувати економіку районів країни саме структурно, впроваджувати нові технології, створювати сприятливі умови для життєдіяльності [25].

Тактичні завдання регіональної політики фінансово-економічної безпеки регіону є:

- 1) процес створення спеціальних інструментів для того, щоб центральні та місцеві органи влади могли тісно взаємодіяти;
- 2) процес передачі на регіональному рівня певних повноважень, для того щоб була можливість здійснювати реформи в економічному полі;
- 3) забезпечувати стабільність в соціально-економічному секторі;
- 4) розробка та впровадження інструментів для повного та ефективного використання економічного потенціалу регіону;

Державна регіональна політика є певною частиною національної стратегії в цілому, вона пов'язана з адміністративними реформами та здійснюється через органи виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Має такі принципи:

- 1) конституційність і законність
- 2) забезпечення унітарності та цілісності
- 3) поєднання процесів централізації
- 4) тісне співробітництво між органами влади

- 5) національні інтереси в пріоритеті
- 6) умови для самостійності регіонів
- 7) перевірка заходів, які направлені на ефективне використання економічних ресурсів [25].

У роботі було зазначено 3 елементи, які виділяються при проведенні аналізу фінансово-економічної безпеки регіонів:

1) економічна залежність (тобто змогу проведення контролю над ресурсами та використання конкретних переваг для рівної торгівлі;

2) стійкість та стабільність (цінність усіх наявних елементів економічної системи, ефективний захист будь-якою форми власності, створення та ефективне використання гарантій щодо проведення підприємницької діяльності;

3) змога робити прогрес у самостійній реалізації та захисту економічних інтересів, покращення виробництва, впровадження ефективної та інноваційної політики [26].

Розглянемо детальніше процес забезпечення фінансово-економічної безпеки:

1) це стратегічний рівень - усунення протиріч, їх ослаблення, використовується чіткі та глобальні рішення, системо-утворюючі рішення;

2) це тактичний рівень – вирішування питань, які пов'язані з усуненням загроз та запобігання подальшого впливу на економічну систему;

3) це оперативний рівень – ліквідація усіх наслідків негативних чинників, використовуються певні комплекси оперативних заходів [26].

Сам процес забезпечення фінансово-економічної безпеки був визначений за спеціальними принципами, які зумовлюють створення та поліпшення політичної та правової бази, які можуть надати оцінку зовнішнім, внутрішнім загрозам, які формують економічні інтереси та стратегії.

Також були виділені додаткові принципи, які можуть використовуватися для успішного функціонування систем на регіональному рівні:

1) принцип ефективного утворення цілей (ціль ефективної поведінки системи визначається над системою);

2) принцип цілісності (ціле це більше від суми складання усіх елементів, система має визначні якості та елементи, які між собою поєднуються);

3) принцип детермінізму (процес зміни стану системи є поза самої системи);

4) принцип оптимальності (система використовується и рухається за оптимальною траєкторією);

5) принцип спеціалізації і кооперування (система спеціалізується на виконанні своїх функцій та функціонує з іншими системами);

6) принцип ієрархічності (система розвивається ієрархією) [27].

Система забезпечення фінансово-економічної безпеки залежить від принципів, які є головними аргументами для введення та розвитку. Для того, щоб реалізувати такі принципи треба створити систему безпеки, основні функції якої будуть: прогноз усіх загроз стосовно інтересів об'єктів безпеки; використання швидких заходів для того, щоб попередити і нейтралізувати загрози; створення основних засобів і їх зберігання для забезпечення безпеки у будь-яких умовах.

1.3. Дослідження факторів впливу на формування фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів України

Забезпечення стабільності існування регіонів України в цілому встановлюється через поповнення трудових, фінансових і матеріальних ресурсів. Було визначено, що необхідна кількість фінансових ресурсів у будь-якому регіоні України є дуже важливим інструментом, тому що це дає

спроможність органам влади та також місцевого самоврядування управляти спеціальними заходами економікою. Фінансово-економічна безпека регіону є складною інтегрованою концепцією, що включає комплекс фінансово-економічної безпеки окремого підприємства, установи та населення. Однак експерти в галузі економічної безпеки стверджують, що надмірно регульована стратегія держави, в якій здійснюються ринкові перетворення, сприймається населенням та підприємствами як загроза їх економічній безпеці. Це призводить до зменшення зацікавленості останніх у забезпеченні стабільного економічного та правового середовища, що, у свою чергу, впливає на взаємовідносини між державою, регіонами, підприємствами та населенням і втрачає загальну основу [28, с. 108]. Їх стратегії конфліктують, що веде до "тінізації", криміналізації та поширення корупції, що загрожує послідовності та прогресу ринкових перетворень.

Завдяки фінансово-економічній безпеці є захищеність потенціалу в економічному секторі від несприятливих дії чинників, які знаходяться зовні та всередині, також від загроз, які можуть бути прямими та непрямими [29, с. 5].

Треба зазначити, що процес створення спеціальної системи фінансово-економічної безпеки регіонів України пов'язана із труднощами, які залежать від дій розробки питань на теоретичному та практичному рівня.

Можна стверджувати, що без процесу забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів не можна вирішати головні завдання, які є в наявності перед економікою на національному та регіональному рівні. Саме така безпека робить зусилля для того, щоб регіони мали фінансовий та економічний потенціал, почали з'являтися нові джерела фінансових ресурсів, щоб можна були забезпечувати необхідні потреби, та розширяти можливості певного регіону.

Були визначені на сформовані фактори впливу на формування фінансово-економічної безпеки регіонів України, які заважають досягти стійкості регіону та можуть проявляти себе як загрози.

Як стверджують фахівці, фінансово-економічній безпеці регіонів України загрожує більш правова невирішеність великої кількості питань та несприятливі економічні чинники не менш об'єктивного характеру [30, с. 151].

Розглянемо детальніше фактори впливу на формування фінансово-економічну безпеку регіонів (див. рис. 1.2).

Рис. 1.2 Фактори впливу на формування фінансово-економічну безпеку розвитку регіонів України [31, с. 83]

На рис. 1.2 було надано характеристику факторів та умов, які впливають на формування фінансово-економічної безпеки, є причиною виникнення внутрішніх загроз регіонів України.

Тим часом, зовнішні загрози можуть бути в економічних системах. Було з'ясовано, що один і той же фактор може бути як внутрішнім, так і зовнішнім [32, с. 151].

Серед цих загроз можна виділити саме “тінізацію”, тому що ця проблема присутня у всіх напрямках економіки.

За даними Міністерства економіки України відсоток тіньової економіки на цей час складає 31% [33].

Виявлено, що "тінізація економіки" дестабілізує грошовий обіг, призводить до втрати бюджетних ресурсів, негативно впливає на принципи конкуренції, формує дуже великі необліковані доходи окремих громадян.

У той же час були запропоновані способи подолання «тіньової» економіки (див. табл. 1.3) шляхом впливу на певні аспекти функціонування фінансово-економічної інфраструктури.

Табл. 1.3

Заходи подолання «тіньової» економіки на регіональному рівні з
урахуванням загроз і можливих наслідків

Заходи	Функція
Реформа податкової системи	Обґрунтовані ставки податків, які мають призвести до прискорення функціонування економічних суб'єктів господарювання.
Спрощення кількості звітів господарювання, установ.	Надати дозвіл на право здійснення певної діяльності.
Виявлення тіньової діяльності	Запровадити ефективні процедури щодо виявлення фактів тіньової діяльності працівників.
Перегляд систем пенсій.	Перегляд діючої системи пенсій при встановленні ставок залежно від розміру працівників.
Огляд показників доходу	Огляд показників доходу на душу населення в певному регіоні, як критерій оцінки діяльності органів влади.
Підтримка бізнесу	Зменшення безробіття та соціально-політичної напруженості в суспільстві.
Темп зростання плати	Перегляд темпів зростання плани в соціальних фондах.

Дані заходи були запропоновані, так як можуть призвести до збільшення місцевих бюджетів, за допомогою податку, який може утворюватися за рахунок основного фонду бюджету. Це може ефективно

вплинути на підвищення рівня фінансово-економічного забезпечення регіонів України.

У роботі також були виділені додаткові фактори впливу на фінансово-економічну безпеку розвитку регіонів України, які можуть бути небезпечними, а саме:

- 1) приховування доходів працівників, "тінізація" в цілому економіки;
- 2) зростання порушень фінансової дисципліни у бюджетній сфері;
- 3) втрата бюджетів у сфері приватизації державного та комунального майна;
- 4) зловживання та порушення порядку адміністрування ПДВ;
- 5) низька інвестиційна привабливість;
- 6) відтік капіталу за кордон;
- 7) негативні макроекономічні показники.

Кризові явища та сучасні тенденції визначають внутрішні загрози фінансовій та економічній безпеці як такі, що перевищують небезпеку зовнішніх та можуть призвести до значного зменшення фінансової спроможності регіонів. Тому перед дослідниками постійно стоїть питання забезпечення фінансово-економічної безпеки як одного з головних елементів економічної безпеки в регіоні.

Для стабільного економічного розвитку регіонів та держави в цілому при формуванні бюджету та реалізації регіональної політики необхідно враховувати стан фінансово-економічної безпеки кожного регіону. Що стосується економічної безпеки регіонів, правильним буде поділ на певні складові, такі як: енергетична безпека, інвестиційна, інноваційна, фінансова, соціальна. Кожна з цих складових відповідає за економічні процеси [34].

Треба виділити основні принципи, які гарантують економічно-фінансову безпеку регіонів:

- 1) виконання закону на всіх його етапах, який є гарантом фінансово-економічної безпеки;
- 2) дотримання балансу держави, суспільства, осіб.

Стан фінансово-економічної безпеки України знаходиться у зв'язку з забезпеченням сталого розвитку усіх регіонів. В Конституції України зазначено, що поруч з захистом суверенітету і цілісності України, забезпеченням її економічною безпекою є важливим завданням держави [38].

Треба зазначити, що зараз діють нормативно-правові документи і акти, які служать пам'яткою у сфері забезпечення безпеки. Такими є закони України «Про основи національної безпеки» [39], «Про Раду національної безпеки і оборони України» [40]. Здійснюються наукові дослідження для того, щоб поліпшити рівень якості населення країни на регіональному та загальнодержавному рівнях. Але в законодавстві України для питання забезпечення соціально-економічної безпеки регіонів України не приділено уваги.

Для органів державної влади основними зусиллями є розробка заходів для збільшення рівня та якості життя. Це цільові державні програми, це може бути стимулювання бізнесу, його розвитку, робота с податковими навантаженнями, процеси впровадження нових технологій, соціальної допомоги, реформування основних сфер: медичне та інші соціальні сфери. Введення державних програм, які протидіють напруженості в соціальній сфері.

Треба використовувати методи вивчення та розвитку стану фінансово-економічної та соціальної безпеки регіонів України, прогнозувати появи нових загроз та діяти в рамках стратегії для нейтралізації негативних результатів.

Були виділені також загрози, які виникають найчастіше в регіонах України та призводять до низького рівня фінансово-економічної безпеки розвитку, а саме:

- 1) дестабілізація фінансово-економічного сектору;
- 2) висока інфляція;
- 3) національна валюта є нестабільною ;

- 4) воєнні дії;
- 5) неопрацьоване законодавства щодо регулювання фінансово-економічної безпеки;
- 6) ріст державного боргу;
- 7) неправильне використання фінансових ресурсів;
- 8) ріст тіньового сектору;
- 9) відсутність або слабка система запобігання корупції.

Такі загрози не вирішити на рівні конкретного регіону, так як головне джерело виникнення загроз це макрорівень, і треба починати с цього.

На сьогодні, спеціальні державні органи не повністю виконують свої функції для того, щоб забезпечувати достатній рівень фінансово-економічної безпеки регіонів. Це є ланцюговий зв'язок, через який поширюються рівні небезпеки на інші. Зараз є дефіцит інформації щодо даної проблеми. Треба опрацювати та зробити публікації звітної інформації у вільний доступ для того, щоб дати конкретну оцінку фінансово-економічній безпеці регіонів.

Висновки до розділу 1

1. Визначено, що фінансово-економічна безпека це захищеність основних фінансових інтересів, які виникають у процесі фінансових відносин; як особовий рівень незалежності держави, регіону або підприємства; як рівень стабільної та стійкої фінансово-економічної безпеки країни; як здатність фінансово-економічної системи держави забезпечувати ефективну та безпечну роботи національної економічної системи країни.

2. Виявлено, що у наукових працях поняття «фінансово-економічна безпека» розглядається як спроможність економіки забезпечувати вільний та незалежний розвиток, стабільність суспільства, здатність держави до захисту національних інтересів.

3. Встановлено, що термін "регіон" має загальний зміст і застосовується для позначення певних територіальних ділянок будь-якого розміру, які виділені за різними ознаками чи комплексом ознак.

4. Встановили, що основні принципи регіональної політики для забезпечення фінансово-економічної безпеки це: комплексність, системність, варіантність, спеціалізація, координація, економія ресурсів, циркуляція інформації, баланс інтересів та «екватор», встановлений зв'язок між ними та визначені складові, які повинна мати в собі фінансово-економічна безпека, а саме: систему внутрішніх, зовнішніх загроз; критерії та індикаторі, які характеризують інтереси регіонів; система моніторингу факторів: ведення економічної політики; реформування органів влади, які забезпечують фінансово-економічну безпеку.

5. Аналіз принципу функціонування регіональної політики дозволив виділити необхідність створити набір інструментів для забезпечення та функціонування фінансово-економічної безпеки, це індикатори, які дають характеристику стану безпеки: результат функціонування, інтенсивний розвиток регіону; керованість у регіоні.

6. На основі здобутої інформації було визначено стратегічні завдання регіональної політики це: поступове подолання диференціації рівнів соціально-економічного розвитку регіонів; покращення та подолання бар'єрів у фінансових відносинах між регіонами, формування спеціальних механізмів для того, щоб надавати підтримку; ефективно використовувати переваги поділу та кооперації праці; створити ефективніше управління, за допомогою якого можна буде впроваджувати нові системи адміністративного поділу; перебудовувати економіку районів країни саме структурно, впроваджувати нові технології, створювати сприятливі умови для життєдіяльності.

7. Виділено фактори впливу на формування фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів, це: недосконале законодавство, несвоєчасне прийняття бюджетів, зниження фінансової дисципліни, низький рівень кваліфікації, приховування доходів, коливання ринку курсу валют, нестабільний фондовий ринок, зростання цін, тінізація економіки, високі процентні ставки за кредитами, високі темпи інфляції, криміналізація у фінансових відносинах.

8. Було визначено принципи функціонування фінансово-економічної безпеки регіону, а саме: виконання закону на всіх його етапах, який є гарантом фінансово-економічної безпеки; дотримання балансу держави, суспільства, осіб. Фінансово-економічна безпека України знаходиться у тісному зв'язку з забезпеченням сталого розвитку усіх регіонів держави.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз стану фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» в умовах формування політики фінансово-економічної безпеки регіону

Успішне формування політики в фінансово-економічній безпеці регіонів безпосередньо впливає на економіку, політичну та соціальну стабільність України, регіонів та підприємств. Тому забезпечення фінансово-економічної безпеки є однією з актуальних та головних проблем.

Треба зазначити, що запобігання негативному впливу фінансових чинників на економічний розвиток власне і є предметом політики у сфері фінансово-економічної безпеки. Це такі заходи: податкова бюджетна, монетарна політика та політика регулювання фінансових ринків, які б сприяли збільшенню фінансових ресурсів та не порушували фінансово-економічної стабільності.

Підприємства часто перебувають поруч з загрозами та факторами, які можуть негативно впливати на фінансово-економічну безпеку та можуть погіршити нормальне та ефективне використання своїх ресурсів, тобто привести до економічної кризи.

Підприємство – це самостійно господарюючий суб'єкт, який створений або заснований з відповідністю до вимог чинного законодавства. Має на меті виробництво продукції, виконання робіт, а також надання послуг для задоволення потреб громадських, господарюючих суб'єктів і домогосподарств, а також отримання прибутку. Підприємство визнається юридичною особою лише після проведення державної реєстрації в встановленому порядку, воно повинно мати певні ознаки [41].

Фінансово-економічна безпека підприємства визначається як певний стан ефективного використання економічних ресурсів, у якому підприємство перебуває у захисті від впливу негативних чинників.

Важливий елемент економічної безпеки підприємства – це фінансовий звіт, він відповідає за забезпеченість підприємства своїми ресурсами та як вони використовуються.

Комунальне комерційне підприємство Маріупольської міської ради «Керуюча компанія «Приморська». головні цілі якої є: створення конкурентної переваги на ринку послуг житлово-комунальних послуг, задоволення споживчого ринку якісними послугами з управління житлового фонду, оперативне вирішування вимог і побажань співвласників будинків, сприяння підвищенню ринкової вартості житла багатоквартирних будинків.

Систематизуємо послідовні кроки для аналізу стану фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» (рис. 2.1)

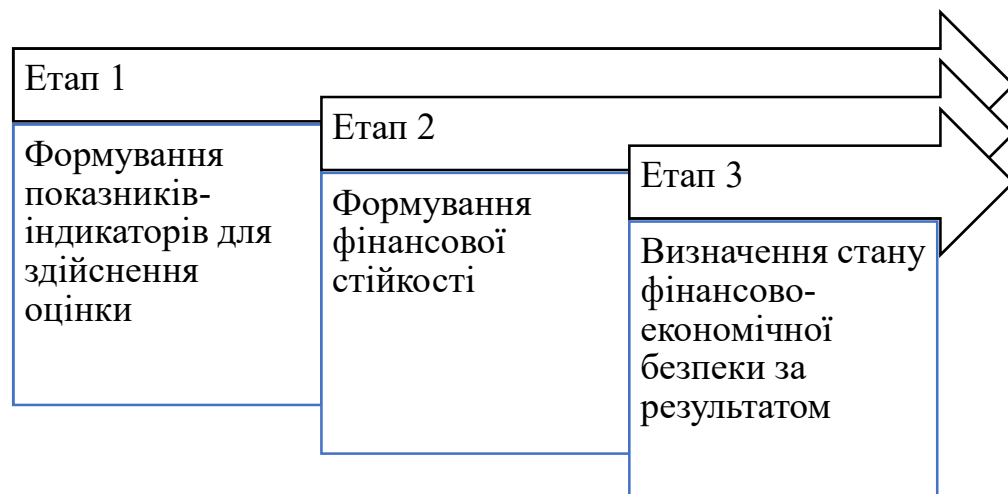

Рис. 2.1 Етапи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Для того, щоб можна було забезпечувати ефективне управління фінансово-економічною безпекою ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» треба провести аналіз фінансового стану, так як він є частиною оцінки рівня

фінансово-економічної безпеки, має мету виявити основні проблеми сфери функціонування підприємства.

Аналіз фінансового стану – це комплекс дій щодо вивчення й аналізу результатів фінансово-господарської діяльності організацій, підприємств, з метою визначення ступеня ефективності використання основних фондів і оборотних коштів для реалізації програм організацій, установ, виявлення можливих недоліків, порушень, невикористаних резервів підвищення результативності діяльності [42].

Був визначений та проведений основний зміст аналізу внутрішнього середовища фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»:

- 1) визначення та оцінка фінансово-економічних показників підприємства;
- 2) аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства;
- 3) аналіз фінансової стійкості підприємства.

В табл. 2.1 проведемо оцінку фінансово-економічних показників ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Таблиця 2.1

Фінансово-економічні показники господарської діяльності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА».

Показники	2017 р. Тис. грн	2018р. Тис. грн	2019р. Тис. грн	Зміна 2017/2018%	Зміна 2018/2019%
Дохід від реалізації	9700	10558	10536	8,12	-0,2
Собівартість реаліз. послуг	8750	9507	8424	8,6	-11,39
Адміністративні витрати	2450	3004	2799	22,6	-6,8
Інші операційні доходи	3129	3547	2894	13,35	-18,4
Інші доходи	8500	9218	9038	8,4	-1,9
Витрати на збут	-	-	-	-	-
Інші витрати	6300	9300	9170	47,6	-1,39
Капітал	612109	637298	628723	4,11	-1,34
Прибуток	82000	77500	107300	5,48	38,45
Збиток	-	-	-	-	-

Капітал ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за 3 роки майже не змінився, у 2018р. став на 4,11% більше, а у 2019р. на 1,34% менше. Адміністративні витрати у 2018р. склали на 22,6% більше ніж у 2017р. та на 1,9% менше ніж у 2019р. Суттєво збільшився прибуток у 2019р, на 38% більш ніж у 2018р., на протязі цього періоду збитків на ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» не було. Значно збільшився прибуток підприємства у 2019 році, аж на 38,45%.

В табл. 2.2 проведемо оцінку ділової активності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Таблиця 2.2

Показники ділової активності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

№	Показник	Рік			Відхилення 2019/2017 (+,-)
		2017	2018	2019	
1	Коефіцієнт оборотності активів	0,60	1,00	3,48	2,88
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,66	1,06	3,55	2,89
3	Період обертання оборотних активів	540,70	338,8	105,35	-435,35
4	Загальна оборотність капіталу	0,60	0,75	0,68	0,08
5	Оборотність мобільних коштів	0,65	0,8	0,60	-0,05
6	Оборотність матеріальних коштів	6,8	7,1	7,4	0,6
7	Фондовіддача	47,2	49,33	48,02	0,82
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,30	2,01	8,3	7
9	Коефіцієнт оборотності основних засобів	1,9	2,3	7,2	5,3

Коефіцієнт оборотності активів на ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» дає характеристику ефективності використання активів. За період, який був

проаналізований ми можете побачити, що оборотність активів зросла, у 2017 році складала 0,6, в 2017 – 1,0, в 2019 – 3,48. Можна зробити висновок, що даний показник покращився.

Коефіцієнт оборотності оборотних активів став вище у 2019 році, в порівнянні з 2017 та 2019 роком. Головний чинник цієї зміни збільшення виручки у 2019 році.

Період обертання оборотних активів у 2019 році з порівнянням із 2017 роком зменшився.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості значно виріс у 2019 році. Цей показник вказує на ефективність управління заборгованістю клієнтів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА». Значення цього коефіцієнта у 2017-2019 рр. показує кількість оборотів дебіторської заборгованості, скільки разів дебітори погасили свої зобов'язання перед підприємством.

Коефіцієнт загальної оборотності капіталу ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» показує, що у 2018 році 0,75 реалізованих послуг принесла кожна грошова одиниця активів, у 2019 році 0,68. Чим вище значення цього коефіцієнту, тим швидше капітал обертається. Оборотність мобільних коштів у 2019 році менше ніж у 2018 році, у 2018 році становив майже 1, це означає що за плановий період, тобто 1 рік, виконується один повний оборот коштів які в обороті. Оборотність матеріальних оборотних коштів у 2018 р. рівна 7,1, це на 0,3 менше ніж у 2019р. Можна помітити тенденцію зросту за рік. Цей показник дає характеристику, а саме швидкість обороту основних мобільних коштів підприємства. Якщо показник більше 1, то підприємство можна вважати рентабельним.

Було зазначено, що основні показники ділової активності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» мають позитивне значення в 2019 році. За допомогою аналізу стану та динаміки оборотних коштів можна дати оцінку ефективності використання ресурсів в діяльності підприємства.

Маркетинг також може розглядатися як двоєдиний і взаємопов'язаний процес взаємодії одного суб'єкта ринкового середовища з іншими з одного

боку, це постійне вивчення ринку, запитів, смаків і потреб, щоб забезпечити адресність продукції, що випускається, а з іншого – активний вплив на ринок, на формування потреб і пропозицій споживачів.

Систему маркетингу на ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» слід розглядати в широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні вона являє собою систему економічних відносин, які виникають у процесі виробництва та збуту послуг, що орієнтовані на споживача. У вузькому розумінні система маркетингу – це комплекс специфічних функцій, елементів та прийомів, які проводить підприємство для ефективної реалізації послуг.

У ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» діє маркетинг, який орієнтується на споживача своїми послугами.

Маркетинг являє собою складну систему відносин як в самому підприємстві, так і в зовнішньому ринковому середовищі, якому дана система потребує постійного регулювання і управління. Маркетинг є процесом просування та розподілу послуг, проведення обміну, який буде задовольняє мету споживачів. На рис. 2.2 зображено зовнішнє середовище ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» та як воно функціонує зі споживачами.

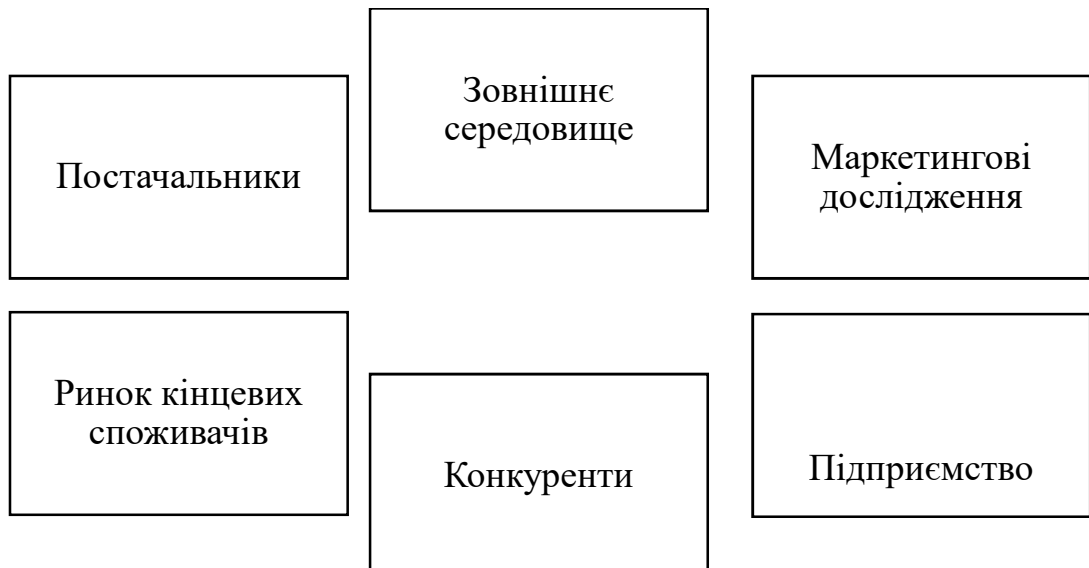

Рис. 2.2 Зовнішнє середовище ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

На підприємство впливають постачальники, конкурентне та зовнішнє середовище. Все це спричиняє дії підприємства на ринку зазначених

споживачів. Маркетингові ж дослідження, що проводяться підприємством та його конкурентами допомагають приймати зважені рішення, завжди бути в курсі подій та змін на ринку споживачів.

Треба зазначити, що в системі управління маркетинговою діяльністю підприємства «Приморська» виділяють наступні методи маркетингових досліджень та дій:

- аналіз середовища зовнішніх дій;
- вивчення тих, що є та планування майбутніх послуг;
- планування просування та продажу послуг;
- формування збуту та стимулювання пропозиції;
- формування цінової політики підприємства.

Маркетингова діяльність ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» завжди починається з комплексного дослідження ринку, тому що воно орієнтоване на задоволення потреб споживачів.

Основне завдання відділу маркетингу підприємства - розробка стратегії і тактики поведінки компанії на ринку з урахуванням її цілей, фінансових, виробничих можливостей. Дослідження ринку є основою при виробленні стратегії маркетингу. Головна стратегічна мета фірми «Приморська» - розширення ринку, отримання максимального прибутку в умовах постійно мінливої ринкової ситуації.

ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» володіє базовою маркетинговою стратегією (базується на певних своїх перевагах).

Основне завдання підприємства підтримувати надані послуги, підвищення лояльності клієнтів. При розробці стратегії визначались строки, протягом якої треба було реалізовувати її, розміри фінансування. Після цього формувалися основні завдання та заходи, які необхідно виконувати для успішної реалізації.

Підприємство є відкритим, перебуває у взаємодії з зовнішнім середовищем. Вплив може бути прямим (на рівні мікросередовища) та

непрямим (на рівні макросередовища). Для покращення послуг на ринку необхідно враховувати особливості ринкового середовища.

У табл. 2.3 наведена таблиця структури та динаміки дебіторської заборгованості.

Таблиця 2.3

Динаміка та структура дебіторської заборгованості ККП «КК
«ПРИМОРСЬКА» за 2017-2019 рр.

Активи	Роки			Відхилення 2019/2017, %
	2017	2018	2019	
Дебіторська заборгованість за послуги, роботи	25 000 грн.	12 300 грн.	17 550 грн.	-42,45%
Інша дебіторська заборгованість	10 000 грн.	13 300 грн.	4340 грн.	-56,6%
Всього	35 000 грн.	26 600 грн.	21 890 грн.	-59,89%

Велика доля структура дебіторської діяльності має саме заборгованість за послуги та роботи підприємство. Заборгованість за 2019 р. менше ніж за 2017 р. на 42,45%. В той час інша дебіторська заборгованість стала значно менше у 2019 р. на 56,6%.

Відзначимо, що як збільшення так і зменшення дебіторської діяльності може вплинути та спричинити появу негативних наслідків фінансового стану підприємства в цілому. Як приклад, зменшення дебіторської заборгованості може статися через погіршення зв'язків з клієнтами, зменшення об'єму виробництва послуг, работ. Зазначимо, що на підприємстві раціонально використовуються кошти. Оборотні кошти ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» формується за рахунок власних джерел та додаткових зобов'язань перед суб'єктами господарюванні і державними структурами, з якими функціонує підприємство.

Усі процеси, які проходять у діяльності підприємства є у тісному взаємозв'язку, пов'язані між собою. Кожна зміна явища – це певний результат, наприклад як продуктивність праці – причина зміни певного

рівня виробництва, рівня собівартості та виручки. Головний показник є під впливом від економічних факторів регіону.

У табл. 2.4 відображено дані про фонд оплати праці ККП «КК «ПРИМОРСЬКА».

Фонд оплати праці – сума нарахувань працівникам у грошовій та натуральній формі за відпрацьований час або виконану роботу: тарифні ставки, премії, доплати, надбавки, а також інші види оплати за невідпрацьований час. Включає обов'язкові відрахування із заробітної плати працівників: податок на доходи фізичних осіб та єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування працівників [52].

Таблиця 2.4

Дані про фонд оплати праці ККП «КК «ПРИМОРСЬКА».

№	Найменування	Середня з/п 2017, грн	Середня з/п 2018, грн	Середня з/п 2019, грн	Зміна 2017/2018	Зміна 2018/2019
1	Робочі ремонту	4900	5300	5600	8,1%	5,6%
2	Молодший пер.	4750	5010	5230	5,3%	4,3%
3	Адмін. персонал	7050	7900	8700	12%	10,1%
4	Усього	16700	18210	19530	9,04%	7,2%

Збільшення середньої зарплати у ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» викликано в основному збільшенням середньогодинної зарплати, яка у свою чергу залежить від рівня кваліфікації працівників і інтенсивності їх праці, перегляду норм виробітку і розцінок, зміна розрядом робіт, тарифних ставок, різних доплат і ін.

Резерви ефективного використання фонду заробітної плати на підприємстві виявляються за рахунок скорочення внутрішніх втрат робочого часу. На досліджуваному підприємстві підвищення ефективності використання фонду заробітної плати будуть в першу чергу зростання продуктивності праці. У робочих поточного ремонту підвищилася середня з

/ п на 5,6% у 2019 році, у молодшого персоналу на 4,3%, у адміністративного персоналу на 10,1%.

Найбільша питома вага у фонді оплати праці підприємства займає заробітна плата дворників - 24%, монтажників санітарно-технічних систем і устаткування - 16,3%. РТР - 36,3%, МОП - 36,2%, Адміністративний персонал - 19,4, загальнопромисловий персонал - 8,1%.

У табл. 2.5 був проведений аналіз персоналу ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Таблиця 2.5

Аналіз персоналу ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

№	Назва	Штатна чисельність 2017р. люд	Штатна чисельність 2018р. люд	Штатна чисельність 2019р. люд	Факт. Фот 2017/2018 грн	Факт. Фот 2018/2019 грн
1	Робочі	125	142	99	400	300
2	Молодш. персонал	50	52	42	260	220
3	Адмін персонал	20	20	10	850	800
4	Виробничий персонал	45	49	35	500	550

Фактичний фот усіх працівників з 2017 по 2019 рр. став більше. Чисельність співробітників до 2019 року стала менше, це пов'язано з тим, що управління перейшло до іншої компанії, яка виграла тендр.

Зазначимо, що не суттєво змінилась різниця фактичного ФОТ з 2017р. по 2019рр.

Для підприємства важливо проводити управління персоналом, це є майже першорядним завданням. Такий аналіз дасть змогу вивчити та оцінити забезпеченість підприємства та його структурного розділу загалом, визначити показники плинності трудових кадрів, та як вони залежить одне від одного.

Ретельні аналізи персоналу дозволять визначити, вірно чи ні був підібраний персонал та як правильно розраховують його заробітну платню.

Підприємство має гарні показники діяльності колективу, може дотримуватися визначених стратегій для покращення роботи в цілому.

Що стосується кваліфікаційного рівня, то він в першу чергу буде залежати від віку, освітнього рівня та стажу.

Коли проводиться аналіз кваліфікаційного рівня працівників, то враховують саме ці показники, вони функціонують під час руху робочої сили та є головними параметрами, яким приділяють основну увагу для визначення рівня.

У табл. 2.6 були зазначені коефіцієнти індикаторів ліквідності та фінансової стійкості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» з відхиленнями за 2017-2019 рр.

Таблиця 2.6

Коефіцієнтні індикатори ліквідності та фінансової стійкості ККП
«КК «ПРИМОРСЬКА»

Показник	2017р.	Відхилення (+,-)	2018	Відх. (+,-)	2019р.	Відх. (+,-)
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,30	0,70	1,32	0,68	1,34	0,76
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,0007	0,0007	0,0010	0,0010	0,0012	0,0012
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,55	1,8	0,50	2,3	0,65	3,31
Фінансова стійкість						
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,02	0,03	0,04	0,06	0,02	0,03
Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів	84,42	0,01	80,59	0,01	84,42	0,01
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,5	0,25	0,7	0,43	0,5	0,35

Були сформульовані статистичні показники розвитку та фінансової стійкості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», які дають інформацію щодо явищ та тенденцій в економічній сфері. Для отримання оцінки використали табличний індикатор, який надає оцінку відхилень від порогових значень.

Коефіцієнт поточної ліквідності підприємства за 3 роки змінився не значно. Коефіцієнт співвідношення позикових і власних коштів у 2017р. та 2019р. не змінився, лише у 2018р. він був 80,59, зумовлено тим, що підприємство менше використовувало власні кошти. Що стосується коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами, то ситуація схожа як і з поточною ліквідністю, зміна спостерігається лиш у 2018р. Відношення власних оборотних засобів до оборотних активів, нормальне значення повинно становити не менше 0,1. Як видно, за 2017-2019рр. коефіцієнт знаходиться в межах норми.

У табл. 2.7 був представлений аналіз ефективності використання виробничих ресурсів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Таблиця 2.7

Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Найменування	Один.вим.	2017р.	2018р.	2019р.	Відх. 2018/2017 %	Відх. 2019/2018 %
Матеріальні витрати	Тис. грн	2530,2	2341,9	2854,4	8,04	17,95
Електроенергія	Тис. грн	468,5	494,7	481,7	5,30	2,70
Поточний ремонт	Тис. грн	1357,9	1288,2	1805,4	5,41	28,65
Інші мат.затрати	Тис. грн	145	158,9	158	8,75	0,57
Амортизація	Тис. грн	227	239,2	213,8	5,10	11,88
Аварійне обслуговування	Тис. грн	178	218,7	143,9	18,61	51,98

У 2019 році зростання собівартості пов'язане з виділеної фінансової допомоги. Загальна сума фактично нарахованих витрат за 2019 рік склала 13330,0 тис. грн., що на 10,9% більше, ніж в 2018 році. Матеріальні витрати за 2019 рік склали 2854,4 тис. грн., що на 17,95% більше, ніж в 2018 році, а у 2018 році на 8,04 % менше ніж у 2017 р. Фінансова допомога дозволяє надавати більший обсяг послуг. Необхідно зауважити, що витрати по оплаті електроенергії в 2018 році перевищують планові на 123,3 тис. грн. Набагато більше було використано ресурсів на поточні ремонти у 2019р. з порівнянні з іншими роками, це пов'язано зі збільшенням числа заявок на жилі об'єкти, які потребують термінового ремонту.

У роботі був проведений аналіз щодо виконаних ремонтів основних конструктивів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за 2017-2019рр. (табл. 2.8)

Таблиця 2.8

Аналіз обсягів виконаного ремонту основних конструктивів ККП
«КК «ПРИМОРСЬКА» за 2017-2019рр.

№	Найменування	2017р. Тис.грн	2018р. Тис.грн	2019р. Тис.грн	Різниця 2017/2018	Різниця 2018/2019
1	Центральне опалення	1920	2368	1674	23,3%	-41,45%
2	Гаряче водопостачання	910	935	962	2,7%	2,8%
3	Холодне водопостачання	1350	1221	1553	-10,56%	27,2%
4	Центральний канал	700	417	1134	-67,8%	171%
5	Заміна стояків	8	11	12	37,5%	9%
6	Теплоізоляція труб	125	1412	1120	13%	-20%
7	Ремонт під'їздів	80	132	45	65%	-193%
8	Ремонт кровлі	210	257	229,05	22,38%	-10%
9	Матеріальні затрати	3400	3578	3579	5,2%	0,02

План поточного ремонту на 2019р. незначно менше в порівнянні з 2018 року, тому що великий обсяг робіт був запланований і виконаний з міні

проектів. Обсяг робіт менше в порівнянні з 2018 роком. Це пов'язано з тим, що менше стало надходити на підприємство дзвінків і заявок про те, що необхідно виконати ремонт основних конструктивів.

У 2019р. обсяги ремонту центрального опалення зменшилися на 41,45% ніж у 2018р., на холодне постачання збільшилось на 27,2% у 2019 р. Значно зменшились обсяги ремонту житлових під'їздів у 2019р. в порівняння з 2018р. на 193%. Матеріальні затрати підприємства залишились майже однакові за даний період.

Для того, щоб дати повну оцінку ефективності використання оборотних коштів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» треба проаналізувати ефективність процесу формування дебіторської заборгованості (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Аналіз дебіторської заборгованості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за
2017-2020 рр.

Показник	Роки			Відхилення 2019/2017 (+,-)
	2017	2018	2019	
Питома вага дебіторської заборгованості в оборот. активах, %	21,20	20,10	18,7	2,5
Темп приросту дебіторської заборгованості, %	2,2	1,7	1,5	0,7
Темп приросту чистого доходу від реалізації, %	2,2	2,5	2,4	0,2
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	1,3	1,5	1,4	0,1

*За звітними даними підприємства

В оборотних активах ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» питома вага мала тенденцію зменшуватися до 2019р. Відзначимо, що загальна сума дебіторської заборгованості стала меншою. Що стосується коефіцієнту

оборотності дебіторської заборгованості, то він збільшувався у 2019р., що є гарним результатом для підприємства. Позитивні зміни у 2017-2019рр. дозволяють зробити висновок про те, що спостерігається покращення грошових відносин, розрахунків впродовж цього періоду.

Незначне прискорення оборотності оборотних активів відбулося завдяки незначного збільшення виручку від реалізованих послуг. При наявності вивільнених оборотних коштів, підприємство зможе функціонувати з реінвестуванням прибутку і тим самим покращувати та розширювати послуги.

Для того, щоб краще проаналізувати фінансовий стан ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» треба скористатися обчисленням показників ліквідності.

Ліквідність балансу - ступінь покриття зобов'язань підприємства активами, строк перетворення яких у грошові кошти відповідає терміну погашення зобов'язань. Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність установи [43].

Баланс підприємства можна вважати ліквідним, якщо дана умова буде відповідати дійсності:

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4$$

Якщо одна з умов не відповідає, то ліквідність абсолютною не буде.

Ліквідність підприємства - це його здатність швидко продати активи й одержати гроші для оплати своїх зобов'язань.

Ліквідність підприємства характеризується співвідношенням величини його високоліквідних активів (грошові кошти, ринкові цінні папери, дебіторська заборгованість) і короткострокової заборгованості [44].

При аналізі ліквідності, треба також оцінювати не тільки поточні суми ліквідних активів, але й майбутні зміни ліквідності також.

Незадовільний стан ліквідності підприємства буде у тому випадку, якщо потреби будуть перевищувати реальні надходження.

Треба зробити групування активів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за ступенем своєї активності (табл. 2.10). Питома вага активів, які є

високоліквідними значна, це позитивне вплине на можливості розраховуватися в господарських операціях.

Це група таких активів як грошові кошти в валюті, фінансові інвестиції. Якщо вони збільшуються, то високоліквідні активи зростають на підприємстві. Зазначимо, що на ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» зростаюча динаміка високоліквідних активів.

Таблиця 2.10

Групування активів за ліквідністю ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за
2017-2019 рр., тис. грн

Стаття активів	Роки			Відхилення 2019/2017, %
	2017	2018	2019	
Найбільш ліквідні актив. (A1)	100,7	101,2	104,5	3,8
Активи, швидко реалізуються (A2)	225,4	283,2	259,1	33,7
Активи, повільно реалізуються (A3)	170,3	268,2	356,7	186,4
Активи, важко реалізуються (A4)	35,3	36,1	27,2	-8,1

*За даними підприємства

Активи, які швидко реалізуються (A2), мають у своєму складі сам розмір дебіторської заборгованості, готові послуги, тому що є можливість обернути на грошові кошти. Питома вага таких активів майже не змінилась за 2017-2018 рр., але у 2019р. зменшилась до 259,1. Це значить те, що ефективність використання оборотних коштів та управління структурою активів погіршилась за цей період.

Активи, які повільно реалізуються (А3) мають у своїй структурі виробничі запаси та послуги, незавершені послуги. Такі запаси мають високий строк перетворення у грошову форму. Зазначимо, що питома вага активів мала тенденцію зросту у 2018-2019 рр., в порівнянні з 2017р., цей показник може погіршувати рівень ліквідності.

Активи, які важко реалізуються (А4), складають невелику частину усіх активів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», питома вага у 2019 має тенденцію до часткового зменшення.

Можна зробити висновок, що за даний період ліквідність активів підприємства зменшується, причина – зменшення на фоні кількості активів, які швидко реалізуються.

У табл. 2.11 були згруповані пасиви ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за терміном погашення.

Таблиця 2.11

Групування пасивів за погашенням ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за 2017-2019 рр.

Пасиви	Роки			Відхилення 2019/2017
	2017	2018	2019	
Термінові пасиви (П1)	311,2	425,5	634,8	323,6
Короткострокові пасиви (П2)	-	-	-	-
Довгострокові пасиви (П3)	-	-	-	-
Постійні пасиви (П4)	55,6	73,9	123,2	67,6

*За даними підприємства

Зазначимо, що капітал ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» має строкові зобов'язання (П1), вони мають питому вагу а відхилення становить 323,6. Загальна сума цього виду пасивів зменшується у 2019р. Приділимо уваги до того, що на підприємстві немає короткострокових та довгострокових пасивів.

Пасиви, які постійні – це може бути капітал самого підприємства. Якщо проаналізувати розвиток цих активів – то можна зробити висновок, що є зріст у 2019р. Після цього можна зробити загальний висновок про ліквідність балансу ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» у вигляді табл. 2.12.

Власний капітал — це власні джерела фінансування підприємства без зазначеного терміну повернення, які внесені засновниками підприємства, накопичені впродовж його існування за рахунок реінвестованого прибутку та отримані в дарунок. Власний капітал поділяється на статутний, пайовий, додатковий, резервний, неоплачений, вилучений і нерозподілений прибуток [44].

Таблиця 2.12

Загальний аналіз ліквідності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за 2017-2019 рр.

Відношення активу від пасиву	Роки		
	2017	2018	2019
A1 від П1	A1<П1	A1<П1	A1<П1
A2 від П2	A2>П2	A2>П2	A2>П2
A3 від П3	A3>П3	A3>П3	A3>П3
A4 від П4	A4<П4	A4<П4	A4>П4

На ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» умова про мінімальну ліквідність дотримується за даний період. Саме аналіз ліквідності активів на ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» визначив можливість покрити зобов'язання активами.

Структура оборотних активів визначається залежністю певних елементів від загального обсягу активів підприємства. У нашому випадку питома вага відноситься саме для запасів.

Матеріальна основа виробництва це самі засоби виробництва, вони складаються зі засобу та предмету праці. Тобто беруть участь у створенні продукту чи послуги.

У самому процесі виробництва засоби праці приймають економічну форму основних засобів, а предмет праці перетворюється в форми активів.

Матеріальні засоби підприємства можуть виступати як в натуральній так і вартісній формі.

ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» має частину активів, які знаходяться у сфері обігу, це готові послуги, кошти які у розрахунках зі споживачами. Така частина активів, яка має грошову форму є у сфері обігу, основне завдання якої своєчасне забезпечення коштами процесу обігу на підприємстві.

Запаси – це такі активи, які знаходяться в процесі виробництва, служать для одержання прибутку та послідовного продажу [54].

Запаси можуть бути у вигляді:

- 1) сировини, інших матеріалів, незавершеним виробництвом;
- 2) готовою продукцією чи послугами.

Було досліджено динаміку та структуру оборотних активів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», для цього розглянули структуру оборотних активів (див. табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка та структура оборотних активів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА»

Активи	2017 рік грн	2018 рік грн	2019 рік грн	Відхилення 2019/2017, %
1.Основні засоби	320 000	298 750	275 250	-16,26%
2.Виробничі запаси	120 560	135 890	131 269	8,88%
3.Незавершені послуги	90 550	92 200	85 780	-5,27%
4.Готові послуги	12 000	6500	4500	-62,5%
5.Дебіторська заборгованість	35 000	25 600	21 890	-37,46%
6.Грошові активи	95 000	101 500	96 700	1,79%
7.Статутний капітал	612 109	637298	628723	2,71%
8.Короткострокові кредити	0	0	0	0
9.Довгострокові кредити	55 000	17 000	10000	-81,82%

*Згідно з даними підприємства

Після формування активів підприємства визначимо велику питому вагу у структурі оборотних активів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» саме основних

засобів у 2018 році, склала 298 750 грн., на 2017 рік – 320 000 грн., на 2019 275 250 грн. Зазначимо, що розмір дебіторської заборгованості зменшується на протязі даних років, що є позитивною ознакою для підприємства в цілому. Цей показник значно покращує фінансову стійкість та насамперед ліквідність ККП «КК «ПРИМОРСЬКА».

Грошові активи за 3 роки майже не змінилися, відхилення 2019р. від 2017р. становить 1,79%. Статутний капітал також має мінімальне відхилення за той самий період функціонування, відхилення 2019р. від 2017р. становила 2,71%.

Був зроблений висновок, що на самий стан оборотних активів підприємства робить вплив дебіторська заборгованість, яка при збільшенні може піддати підвищенню ризику неповернення коштів та отже зменшити ліквідність в цілому.

Для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» треба використовувати показники, які можна знайти за формулами:

$$K1=ВOK/ВЗ, \quad (1)$$

де ВOK-власний оборотний капітал;

ВЗ- виробничі запаси;

$$K2=(ВOK+Kм)/ВЗ, \quad (2)$$

де Kм- середньо та довгострокові кредити підприємства;

$$K3=(ВOK+Kм+Kт)/ВЗ, \quad (3)$$

де Kт – короткострокові кредити.

Виходячи із значень цих коефіцієнтів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», визначається зона рівня економічної безпеки: якщо $K1 \geq 1$ –зона нормального рівня безпеки; якщо $K2 \geq 1$ – зона нестійкого рівня економічної безпеки підприємства; якщо $K3 \geq 1$ – зона критичного рівня безпеки і якщо $K3 < 1$ – зона кризового рівня безпеки.

Результат розрахунків узагальнено в таблицю 2.14.

Таблиця 2.14

Показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки ККП

«КК «ПРИМОРСЬКА»

Показник	2017 рік	2018 рік	2019 рік
K1	0,612	0,68	0,72
K2	0,723	0,624	0,78
K3	-	-	-

Протягом досліджуваного періоду показник K1 знаходиться нижче зони нормального рівня безпеки на межі менше 1. Але K1 має тенденцію збільшуватися впродовж 3 років. Щодо комплексного показника, то можна зазначити його зростання в останні роки дослідження. Причиною цього можна визначити відсутність кредитних коштів в зазначеному періоді в процесі господарської діяльності підприємства.

Зробимо висновок, що фінансово-економічна безпека підприємства є важливою сферою, якою треба ефективно управляти та своєчасно виявляти негативні чинники. Є багато факторів, які можуть відкладати негативні ефекти на функціонування підприємства, можуть бути внутрішніми та зовнішніми. При формуванні ефективної політики ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» зможе протистояти тим чинникам, які можуть нанести шкоду.

Фінансово-економічна безпека захищає фінансові інтереси ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», надає контроль за ресурсами, яке має підприємство. Головною умовою функціонування фінансово-економічної безпеки є можливість швидко реагувати на негативні дії.

Фінансово-економічна безпека ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» може прогнозувати такий стан, який буде управляти та забезпечувати стабільність та безперебійність діяльності; гарну фінансову стійкість; змогу бути платоспроможним та ліквідним; мати достатню кількість фінансових ресурсів для того, щоб можна було покращувати та розширювати

виробництво, послуги; мати ефективну структуру капіталу; захист усіх інтересів суб'єктів господарювання; змогу ліквідувати загрози, які можуть призвести до фінансових збитків.

Сам механізм, який забезпечую фінансово-економічну безпеку підприємства має у своєму складі спеціальні заходи та методи, які сприяють захисту фінансових інтересів, це може бути як максимізація прибутку, забезпеченість основним капіталом, наявність інвестицій.

Визначено, що процес забезпечення належного рівня безпеки буде залежати від концепції, яка направлена на управління фінансово-економічної безпеки для якої потрібно стратегія управління, яка буде мати визначену послідовність. Заходи, які повинні сприяти підвищенню рівня фінансово-економічної безпеки повинні бути обов'язково узгодженими.

2.2 Оцінка стану фінансово-економічної безпеки регіону

Встановлення фінансово-економічної безпеки регіону запобігає використанню різних методів, їх поєднання для того, щоб створювати повноцінну надійну систему безпеки. Для кожної територіальної одиниці є різний рівень ризику, тому що регіони мають різні розміри, мають різні фінансові можливості. У фінансово-економічній безпеці регіону є внутрішні та зовнішні аспекти. Внутрішні аспекти стимулюють розвиток регіонів, збільшують фінансовий потенціал, щоб можна було балансувати фінансові потреби. Зовнішні аспекти стимулюють фінансову незалежність та поєднують фінансово-економічну безпеку разом зі регіональною та загальнодержавною.

Фінансово-економічна безпека регіону – це здатність функціонування регіональної економіки в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, але це зростання тісно пов'язане з розвитком домашніх господарств, так як саме домогосподарства забезпечують сприятливі умови життя та розвитку особистості для більшості населення.

Фінансово-економічна безпека на рівні регіону – це також спроможність економіки протистояти не стійкому становищу до дії внутрішніх і зовнішніх соціально-економічних чинників, та не створювати загрози для інших секторів регіону та зовнішнього середовища [45].

Зазначимо, що у кожного регіону України є власні загрози, які можуть створювати негативні наслідки, здійснювати особливий вплив через конкретні чинники. У табл. 2.15 були розглянуті загрози та ризики, які можуть завдати особливі наслідки для Донецького регіону.

Таблиця 2.15

Ризики на економічні загрози для фінансово-економічної безпеки
Донецького регіону

Загрози та ризики	Причини	Можливі наслідки
Низька прибутковість суб'єктів господарювання	Погана активність працівників, їх стимулювання	Поганий рівень роботи с бюджетом, доходи та соціальних виплат
Недостатній рівень інвестицій	Низький рівень інвестиційної привабливості	Немає можливостей, щоб розширити діяльність господарювання
Мало запроваджено нововведень	Погане фінансування досліджень в науковій сфері	Спад фінансового потенціалу регіонів
Знижується фінансовий потенціал регіонів	Активізація тіньових капіталів	Зниження темпів економічного розвитку

Такі чинники треба аналізувати за допомогою спеціальних індикаторів, які можуть бути зовнішніми або внутрішніми. Зовнішні визначаються звичайним впливом на фінансово-економічну безпеку та визнаються за певними показниками, по яких можна дати оцінку стану такої безпеки, як: бюджетна, боргова, грошова, валютна, інвестиційна. Що стосується

внутрішніх факторів, то вони показують стан фінансово-економічної безпеки та забезпеченість потреб регіонів.

Забезпечення фінансово-економічної безпеки Донецької області передбачає використання методів та засобів, при цьому їх поєднання необхідне для створення надійної системи безпеки. Зрозуміло, що територіальні одиниці є різних розмірів, мають різні організаційні та фінансові можливості.

Систему показників раціоналізації треба зводити таким чином, щоб можна було по регіону описати ситуацію стосовно економічної безпеки.

Загрози фінансово-економічної безпеки Донецької області слід виділяти за основними компонентами, які представлені у табл. 2.16. Це зниження фінансово-економічної активності у регіоні, низький рівень потенціалу у підприємницькій діяльності, нестабільна праця ринку, поява залежності від імпорту. Зменшується інвестиційна привабливість області, погіршуються позиції у конкурентному середовищі та як наслідок погіршення в економічному секторі безпеки регіону.

Таблиця 2.16

Загрози фінансово-економічній безпеці Донецької області відповідно до компонент конкурентоспроможності

Економічний розвиток	Скорочення внутрішнього валового продукту, низька конкуренція
Соціальна компонента населення	Рівень безробіття, зменшення чисельності населення, недостатня купівельна спроможність
Соціально-економічний розвиток	Неправильне використання іноземних ресурсів, низький рівень експортного потенціалу
Інноваційно-кваліфікаційна компонента	Поганий рівень інвестиційної привабливості регіону, знос основних фондів

Для того, щоб провести аналіз фінансово-економічної безпеки Донецької області, можна використати цю систему показників (табл. 2.14) та провести по 4 елементам аналіз стосовно конкретного регіону, щоб можна

було виділити загрози, які будуть найбільш небезпечні та сформувати шляхи протидії зарозам, які будуть виникати.

Забезпечити фінансово-економічну безпеку регіону є важливою умовою, тому що це пов'язане з поповненням бюджету від прибутку галузей матеріального виробництва.

Зазначимо, що для визначення стану фінансово-економічної безпеки Донецької області, треба дати характеристику основним макроекономічним показникам, які беруть участь у процесу функціонування регіону в цілому.

Визначимо динаміку показників валового регіонального продукту Донецької області за 2015-2019 рр. у табл. 2.17.

Табл. 2.17

Динаміка показників валового регіонального продукту Донецької області

Рік	Індекс фізичного обсягу ВРП, %	Питома вага у ВВП України, %
2015	67,1	7,6
2016	61,3	5,8
2017	99,1	5,8
2018	95,2	5,6
2019	96,3	5,5

Джерело: за даними Державної служби статистики України

Як бачимо, загальний обсяг валового регіонального продукту Донецької області має тенденцію до зменшення в порівнянні з 2015р. За 2017р. Донецька область забезпечила 5,6% валового внутрішнього продукту, а це 4 місце в порівнянні з іншими регіонами. За даний період найбільш питому вагу до ВВП України становило у 2015р. – 7,6%. Спостерігається різка зміна індексу фізичного обсягу ВРП з 2017р. – 99,1%.

Найбільший індекс фізичного обсягу ВРП був у 2017р., який становив 99,1%, найменший у 2016р. 61,3%.

Найменша питома вага у ВВП України була у 2019р. 6,5%, найбільша у 2015р. 7,6%.

Був проаналізований бюджет області та держави в цілому, їх порівняння за 2015-2019 рр. (табл. 2.18)

Таблиця 2.18

Динаміка доходів бюджетів Донецької області та України за 2015-2019 рр., млрд. грн

Доходи державного бюджету	Доходи бюджету області	Рік
534,7	15,2	2015
616,3	17,9	2016
793,4	25,3	2017
928,8	26,4	2018
935,2	26,8	2019

Джерела: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

У 2015-2019 рр. ми спостерігаємо тенденцію росту дохідної частини Державного бюджету та бюджету області. Частина доходів бюджету області склала 3.5 %. З кожним роком доходи як області, так і держави в цілому зростають, що можна відокремити і сказати про позитивне явище.

Треба зазначити, що важливою частиною доходу за 2015-2019 рр. становили дотації з державного бюджету. У 2015р. частка дотації була найбільша для Донецької області.

Наступним кроком була розглянута динаміка структури видатків бюджету Донецької області за даний період (табл. 2.19).

Таблиця 2.19

Динаміка структури видатків бюджету Донецької області, млрд. грн

Поточні видатки	Капітальні видатки	Сума, млрд. грн	Рік
12,4	2,4	14,8	2015
13,5	2,6	16,1	2016
20,6	4,5	25,1	2017
21,9	6,2	28,1	2018
22,6	6,9	29,5	2019

Джерело: дані Департаменту фінансів облдержадміністрації

За даними у табл. 2.16 виділимо різкий зріст видатків саме на утримання соціальної інфраструктури. У самій структурі видатків за зазначений період

переважають витрати на соціальний захист та охорону здоров'я. Можна зафіксувати тенденцію до зростання, завдяки заповненню з податків доходів фізичних осіб, цей показник залежить від кількості населення, яке працює. Що стосується структури видатків, то 70% коштів з бюджету зараз спрямовуються на соціальний захист. Зазначимо, що бюджет Донецької області є дотаційним і залежить від трансфертів, які надходять з Державного бюджету.

Для визначення загального обсягу виробництва Донецької області за 2015-2019 рр. узагальнимо дані у табл. 2.20

Табл. 2.20

Динаміка розвитку промисловості Донецької області за 2015-2019 рр.

Обсяг реалізованої продукції, млрд. грн	Індекс виробництва, %	Рік
225,8	105,4	2015
240,1	111,2	2016
246,3	113,6	2017
222,8	94,6	2018
205,7	93,6	2019

Джерело: Державна служба статистики України

За 2019 рік загальний обсяг промислового виробництва у порівнянних цінах зменшився на 6,4%, реалізованої промислової продукції у діючих цінах – на 17,1 млрд. грн.

Спад виробництва обумовлений скороченням попиту на зовнішніх ринках основної експортної продукції регіону – чорних металів (33,0% – частка металургійної галузі в обсязі реалізації, понад 70% продукції галузі експортується). Можна визначити тенденцію зниження обсягу реалізації продукції до 2019р. Визначимо найбільш великий обсяг у 2017р, який склав 246,3.

Для подальшого визначення стану фінансово-економічної безпеки Донецької області треба встановити інвестиційну привабливість регіону. Для цього ми встановимо обсяг інвестицій у регіон, динаміку обсягів прямих

іноземних інвестицій у регіон, структуру капітальних інвестицій Донецької області.

У табл. 2.21 був встановлений обсяг інвестицій з боку державного бюджету за 2015-2019 рр.

Табл. 2.21

Динаміка обсягів капітальних інвестицій Донецької області за 2015-2019 рр. млрд. грн.

Інвестиції	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Державний бюджет	192,8	203,0	298,6	628,6	601,2
Кошти підприємств, організацій	7434,5	10471,0	14661,7	22290,2	21050,5
Місцеві бюджети	142,6	203,0	298,6	3676,0	3870,2
Інші джерела	309,4	188,2	352,9	384,6	401,3

Джерело: Державна служба статистики України

Визначимо, що основний приріст капітальних інвестицій формується за рахунок коштів підприємств та організацій (у 2018р. тільки на 7,6 млрд. грн. більше). В структурі джерел фінансування капітальних інвестицій велика питома вага належить до власних коштів підприємств, організацій – 82,6%, до місцевих бюджетів – 13,6%, кошти державного бюджету – 2,3%.

Основна галузь капітальних інвестицій – це промисловість регіону – 60,9% загального обсягу інвестицій за 2018р. Якщо порівнювати з попередніми роками, питома вага збільшилась майже на 1,4% пункти. Можна порівняння об'єми капітальних інвестицій від держави та підприємств, побачити яка велика різниця становить між цими двома показниками.

Місцеві бюджети з 2015р. по 2019р. мали тенденцію до збільшення, у 2019р. становили 3970,2 млрд. грн.

Таку ж саму тенденцію мають інвестиції підприємств та організацій, у 2019р. становили 21050,5 млрд. грн.

У табл. 2.22 визначили та проаналізували динаміку обсягів прямих іноземних інвестицій за 2015-2019рр.

Таблиця 2.22

Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій, млн. дол. США

Іноземне інвестування	Індекс інвестування	Рік
2 322,0	6,1	2015
1748,0	5,4	2016
1249,6	4,0	2017
1 116,4	3,5	2018
1 205,9	3,7	2019

Джерело: Державна служба статистики України

Визначили, що з 2015р. в Донецькій області тенденція до зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій, на початок 2015р. показник склав 2322 млн. дол. США, що на 574 млн. дол. США менше ніж у 2016р. З кожним роком іноземне інвестування зменшується і тільки у 2019р. незначно стало більше, на 89,6 млн. дол. США ніж у 2018р.

Зростання іноземного капіталу на 2019р. відбулося за рахунок надходжень капіталу з Ніделдандів, інвестиція, які були направлені у галузь промисловості.

Можна стверджувати, що в Донецькій області наявні істотні обсяги інвестиційних ресурсів. Але через бойові дії в області з 2014р. у регіоні спостерігається скорочення інвестиційної діяльності, навіть виведення капіталу, на даний час – це одна з головних проблем регіону.

У табл. 2.23 проаналізували експорт та імпорт товарів регіону за 2015-2019 рр.

Експорт — вивіз із митної території країни за кордон товарів і послуг без зобов'язання їхнього зворотнього повернення. Факт експорту фіксується в момент перетину товаром митного кордону, надання послуг та ін. До експорту відносяться також вивіз товарів для переробки їх в іншій країні,

перевезення товарів транзитом через іншу країну, вивіз привезених з іншої країни товарів для продажу їх у третій країні (реекспорт) і ін [46].

Імпорт — ввезення товарів, послуг (іноді може вживатися щодо капіталу, знань, технологій). Товари і послуги, що одна країна продає іншій для внутрішнього використання, обробки чи перепродажу [47].

Таблиця 2.23

Динаміка експорту та імпорту товарів Донецької області за 2015-20199
рр., млрд. дол. США

	Рік				
	2015	2016	2017	2018	2019
Динаміка експорту	3,7	3,4	4,4	4,8	4,6
Динаміка імпорту	1,2	1,1	2,0	2,2	2,2

Зовнішньоторговельний оборот товарами в порівнянні з 2018 роком зменшився на 3,3%. Експорт скоротився на 4,4%, імпорт - на 1,1%. Сальдо зовнішньоторговельного обороту позитивне і складає 2410,5 млн дол.США (відбулося зменшення на 7,2%).

Експорт з 2015 по 2018 рр. зростала, тільки у 2019р. зменшилась на 0,2 млрд. дол. США. Імпорт товарів має позитивну тенденцію до зросту.

Найбільші торговельні партнери: Італія (24,0% в загальному обсязі експорту товарів).

Визначили динаміку зміни середньомісячної заробітної плати регіону за 2015-2019 рр.,(табл. 2.24).

Таблиця 2.24

Середньомісячна заробітна плата, грн

Серед ня з/п, грн	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
	4986	5889	7764	9686	11716

Джерело: Державна служба статистики України

Середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника у 2019 році відповідно до 2018 року збільшилась на 21,0%, реальна заробітна плата зросла на 9,1%.

Заборгованість з виплати заробітної плати працівникам економічно активних підприємств склала 493,7 млн грн (з початку року збільшення на 84,3 млн грн, або на 20,6%).

Було визначено тенденції до сплати населенням Донецького регіону житлово-комунальних послуг (табл. 2.25), визначили рівень оплати, нарахованості та рівень платоспроможності.

Таблиця 2.25

Оплата населенням житлово-комунальних послуг Донецького регіону за 2015-2019 рр., млрд. грн.

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Нараховано	2,7	3,9	4,3	5,4	6,8
Сплачено	2,4	3,0	3,6	3,7	5,4
Рівень оплати, %	85,9	78,0	83,7	69,4	78,6

Джерело: Державна служба статистики України

У 2019 році населенню області за житлово-комунальні послуги нараховано 6812,7 млн грн, що на 26,8% більше ніж у 2018 році. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг склав 78,6% від нарахованих за цей період сум.

Зазначимо, що за даний період зростає рівень нарахованих коштів за житлово-комунальні послуги, з 2,7 млрд. грн до 6,8 млрд. грн до 2019 року включно. Найменший рівень сплати послуг був у 2018р. та становив 69,4%, це зумовлено нездатністю населення оплачувати послуги через низьку заробітну плату та соціальні виплати.

Зауважимо, що фінансово-економічна безпека Донецької області це широке поняття, яке складається з таких елементів як: фінансово-економічна безпека регіону, підприємств та громадян.

Для визначення фінансово-економічної безпеки регіону треба встановити систему індикаторів фінансово-економічної безпеки (табл. 2.26).

Таблиця 2.26

Перелік індикаторів фінансово-економічної безпеки Донецької області за 2015-2019 рр.

Індикатор	Рік					Відхилення 2019/2015
	2015	2016	2017	2018	2019	
ВРП, млн.грн	115012	137500	166404	192256	200540	85 528
ВРП на 1 особу, грн	26864	32318	39411	45959	49570	22 706
Частка ВРП регіону в загальному обсязі ВРП України, %	5,8	5,8	5,6	5,4	5,5	-0,3
Обсяг реалізації промислової продукції, млрд. грн	225,8	240,1	246,3	222,8	205,7	-20,1
Іноземні інвестиції, млн.дол. США	2 322,0	1478,0	1249,6	1116,5	1205,9	-1,116,1
Індекс промислової продукції, %	65,4	106,0	88,0	95,2	101,4	36
Індекс споживчих цін, %	146,9	111,6	129,3	134,2	125,6	-21,3
ФОП працівників, млн.грн	29 600,0	33 700,0	40 137,6	42 550,3	45 789	16 189
Рівень безробіття населення, %	13,8	14,1	14,4	14,9	15,3	1,5
Заборгованість виплат з/п, млн. грн	2436,8	1880,8	1791,0	2819,4	3220,9	784,1
Оборот роздрібною торгівлі, млн. грн	31 163,5	37 458,5	22 482,5	27 850	34 279	3115,5
Експорт товарів, млн. грн	3,7	3,4	4,4	4,8	4,6	0,9
Імпорт товарів, млн. грн	1,2	1,1	2,0	2,2	2,2	1,0

Продовження табл. 2.26

Находження податків до місцевих бюдж.	5623,0	8522,5	9463,5	9645,6	9854,2	4231,2
Рентабельність операційної діяльності підприємств, %	1,0	7,4	8,8	4,5	7,7	6,7

Джерело: на основі офіційних даних статистичної інформації щодо стану Донецької області [45;46].

На регіональному рівні головний показник, який дає характеристику рівня розвитку та фінансово-економічної безпеки є ВРП (валовий регіональний продукт). В процесі аналізу Донецького регіону визначили тенденцію до зросту цього показника з 2015р. по 2019р.

Завдяки статистичним даним при аналізі визначені ключові індикатори фінансово-економічної безпеки Донецького регіону. Було визначено, що проблемними індикаторами фінансово-економічної безпеки є частка ВРП регіону у загальному обсязі ВРП України, реалізація промислової продукції, іноземні інвестиції, індекс споживчих цін, рівень безробіття населення та заборгованість виплат заробітної плати. Визначили, що соціально-економічний сектор перебуває у негативному стану, одна з головних причин якого є воєнні дії на сході України.

2.3 Методичні підходи до оцінки стану фінансово-економічної безпеки регіону

Основні параметри складових фінансово-економічної безпеки Донецької області повинні забезпечувати внутрішній та зовнішній баланс, при цьому значення повинні знаходитись на стійкому рівні для успішного функціонування системи.

Інтегральну характеристику регіону надає соціально-економічний фактор. Його основа складається з економічного потенціалу, який залежить від валового продукту, інвестицій, виробництва продукції/послуг,

середньомісячна заробітна плата одного працівника. Визначає загальні можливості регіону, його економічну спроможність.

Оцінка стану фінансово-економічної безпеки Донецької області необхідна для того, щоб можна було виділити внутрішні та зовнішні загрози, які можуть бути в грошово-кредитній сфері, валютній, бюджетній, інвестиційній, податковій, фондовій, економічній сфері.

Методичний підхід – це система методів та принципів наукового пізнання, які є спрямованими на вирішення конкретного завдання, визначення ступені товару, послуги, оцінки рівня конкурентоспроможності, тощо [48].

На рис. 2.3 відобразили методичні підходи до оцінки фінансово-економічної безпеки Донецької області, які складаються з декількох стадій.

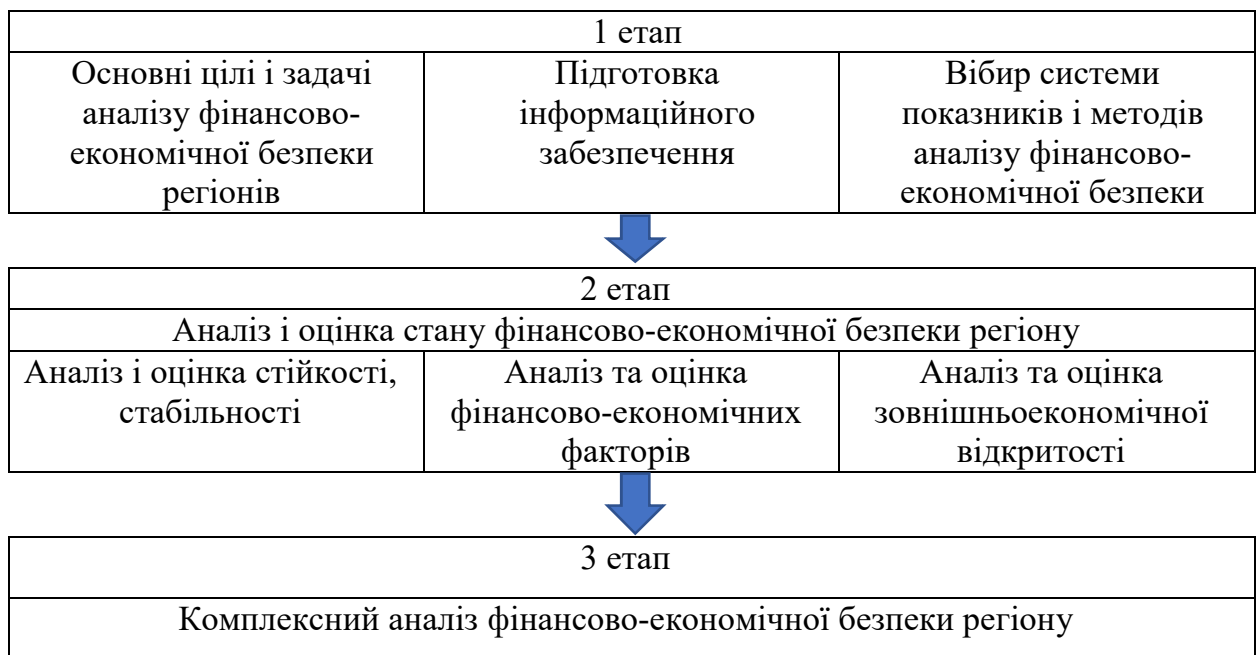

Рис. 2.3 Етапи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки Донецької області

На першій стадії визначають індикатори, які дають характеристику фінансово-економічної безпеки регіону за певними елементами (достатня кількість для перевірки). До основних індикаторів Донецької області віднесли такі: показник валового регіонального продукту; доходи державного та Донецького бюджету; поточні видатки; прямі інвестиції

(іноземні); динаміка обсягів прямого інвестування; обсяги реалізованих послуг Донецької області та їх індекс виробництва; динаміка імпорту та експорту Донецької області; капітальні інвестиції; спроможність населення Донецької області сплачувати комунальні послуги; середньомісячна заробітна плата та її заборгованість; рівень безробіття населення; рентабельність діяльності підприємств. Ці показники розподілили на економічні виміри, такі як базові потреби, підприємницька діяльність, інноваційно-інвестиційні можливості, ринок праці, якість життя.

На другій стадії після отримання даних стосовно Донецької області, провели їх послідовну перевірку на повноту, достовірність. Такі дії допомагають забезпечувати процес прийняття управлінських рішень за тією інформацією, яка є достовірною.

На третій стадії виконали попередній аналіз, та послідовне занесення до відповідної бази даних, до таблиці 2.26. Проводиться експертиза по тим даним, які стосуються більш вузьких питань.

На четвертій стадії здійснили аналітичну обробку сформованих даних, для того щоб можна було визначити фактори, які можуть погано впливати на рівень фінансово-економічної безпеки регіону, виявили загрози відповідно до кожного індикатору, характеристика окремих показників, або інтегрований показник. Завдяки аналітичній обробці сформованих даних Донецької області були визначені проблемні індикатори, які спричиняють негативні наслідки, а саме: частка ВРП Донецької області у загальному обсязі ВРП України, промислова продукція, іноземні інвестиції, індекси споживчих цін, безробіття, заборгованості заробітних плат.

Після цього поєднали експертизи, які проводили вперше. Це виконується при великій кількості факторів, які треба піддати аналізу.

На п'ятій стадії зібрали більш цільову інформацію для глибокого аналізу певних загроз [49].

До основних індикаторів Донецької області були віднесені такі: показник валового регіонального продукту; доходи державного та

Донецького бюджету; поточні видатки; прямі інвестиції (іноземні); динаміка обсягів прямого інвестування; обсяги реалізованих послуг Донецької області та їх індекс виробництва; динаміка імпорту та експорту Донецької області; капітальні інвестиції; спроможність населення Донецької області сплачувати комунальні послуги.

Після визначення індикаторів, запропоновано провести узагальнюючий розрахунок інтегрального індикатора за формулою:

$$I_{FES} = \sum I_n \alpha_n, \quad (2.1)$$

де I_n - агрегований показник фінансово-економічної безпеки регіону $n = \{1; 30\}$;

α_n - визначений за методом експертних оцінок ваговий коефіцієнт, який дає характеристику розміру внесення інтегрального індексу індикатора.

Результати, які були отримані для оцінки рівня фінансово-економічної безпеки наведені у табл. 2.27

Таблиця 2.27

Інтегральний показник фінансово-економічної безпеки Донецької області

Область	Інтегральний показник				
	2015	2016	2017	2018	2019
Донецька	0,763	0,823	0,829	0,876	0,892

Найменше значення інтегрального показника фінансово-економічної безпеки був зафіксований у 2015 році, який становив 0,763.

Важливими інструментами для ефективного забезпечення фінансово-економічної безпеки є моніторинг та прогнозування факторів, які впливають на безпеку регіону, держави.

При формуванні методичного підходу до оцінки фінансово-економічної безпеки регіону враховуються:

1) критерії фінансово-економічної безпеки регіону, завдяки яким визначається можливість регіону до стійкого розвитку в нестабільній умові;

2) оцінку фінансово-економічної безпеки треба надавати за можливості регіону до стійкого розвитку;

3) один з важливих принципів надання оцінки є причинно-наслідковий принцип, визначення наслідку небезпеки, причина отримання данного стану;

4) враховувати всі аспекти стану регіону;

5) оцінка як кількісних, так і якісних показників;

6) методика повинна мати гнучкість, змогу корегувати фінансово-економічні показники.

Визначимо множину показників фінансово-економічної безпеки Донецької області, які містять упорядковану множину певних індикаторів.

Індикатор фінансово-економічної безпеки це такий показник, значення якого може дати висновки щодо досліджуваної проблеми за економічний ринок в цілому чи його складову.

В основу розрахунків множини показників фінансово-економічної безпеки та індикаторів покладемо таку формулу:

$$P_{fb}\{p_1, p_2, p_3, \dots, p_n\} \subset I_{fb}\{i_1, i_2, i_3, \dots, i_n\} \quad (2.2)$$

де $P_{fb}\{p_1, p_2, p_3, \dots, p_n\}$ – множина показників фінансово-економічної безпеки регіону;

$I_{fb}\{i_1, i_2, i_3, \dots, i_n\}$ – упорядкована множина індикаторів

Множина індикаторів проводить аналіз та надає оцінку фінансово-економічної безпеки Донецької області та робить відповідні висновки.

Головні вимоги до показників, які характеризують стан регіональної фінансово-економічної безпеки це достовірність та достатня кількість інформації.

Для надання оцінки фінансово-економічної безпеки регіону можна застосувати метод комплексного показника. Такий метод дасть оцінку та зробить порівняння стану фінансово-економічної безпеки на макрорівні з метою досягнення фінансово-економічної збалансованості. У табл. 2.29 визначили шляхи роботи с показниками та індикаторами, які надають фінансово-економічну оцінку Донецької області.

Проблемні показники фінансово-економічної безпеки Донецької області: зменшена кількість інвестицій, зменшений обсяг реалізованої продукції області.

Завдяки формуванню 5 показників фінансово-економічної безпеки Донецької області було визначено узагальнений показник, який дає характеристику економіки регіону, це валовий регіональний продукт. За допомогою аналізу виявлено та зазначено динаміку зросту цього показника.

Визначили, що гостра проблема для Донецької області на разі іноземні інвестиції, які з 2016 року мають низький рівень, для цього треба покращувати інвестиційну привабливість. Донецька область знаходиться на хиткому рівні, тобто недостатньо власних ресурсів, необхідно залучати інвестиції.

Зазначимо, що в Україні немає певного єдиного підходу до оцінку стану безпеки. Є поширені, такі як аналіз сукупності індикаторів, які можуть бути як загальні показники, фінансовий потенціал системи та характеристика ефективності діяльності фінансової системи.

Висновки до розділу 2

Для формування основних показників був проведений аналіз фінансового стану ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» та визначено, що:

1. Фінансово-економічний аналіз господарської діяльності ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» показав найбільше відхилення собівартості реалізованих послуг (на -11,39%), операційні доходи (на -18,4%), прибуток (на 38,45%).

2. Є тенденції до зміни динаміки та структури дебіторської заборгованості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», за 2017-2019рр., визначили відхилення та зробили висновок, що зараз показники значно менше в порівнянні з 2017р.

3. Аналіз дебіторської заборгованості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» показав, що зменшилась питома вага заборгованості в оборотних активах на 2,5, темп приросту дебіторської заборгованості зменшився на 0,7, темп приросту чистого доходу від реалізації збільшився на 0,2, коефіцієнт оборотної активності збільшився на 0,1.

4. Після проведення аналізу фонду оплати праці ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» визначено середню заробітну плату працівників та її зміну продовж 2017-2019рр, визначена тенденція до зросту.

5. Завдяки виконаному аналізу персоналу ККП «КК «ПРИМОРСЬКА», визначена тенденція до зниження кількості персоналу.

6. Проведений аналіз використання виробничих ресурсів підприємства та їх відхилення протягом 2017-2019рр., визначив такі показники, які мають найбільше відхилення, а саме виконання поточного ремонту (28,65%) та аварійне обслуговування (51,98%).

7. На підставі оцінки індикаторів ліквідності та фінансової стійкості ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» визначені їх відхилення за 2015-2019рр., які мають не суттєві зміни за 3 роки.

8. На підставці аналізу виконаних обсягів ремонту основних конструктивів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» встановлені найбільші зміни

впродовж 2017-2019рр. це центральне опалення (41,45%), холодне водопостачання (27,2%), центральний канал (171%), ремонт під'їздів (193%) та теплоізоляція труб (20%).

9. На підставі даних підприємства щодо наявних активів та пасивів, було виконано їх групування та визначено відхилення. Групування було сформовано таким чином: як найбільш ліквідні (А1), швидко реалізуються (А2), повільно реалізуються (А3), важко реалізуються (А4). Виконали групування пасивів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» за ступенем погашення, визначили пасиви термінові (П1), короткострокові (П2), довгострокові (П3), постійні (П4). На підставі умови $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$ визначили баланс підприємства ліквідним.

10. На основі результатів проведеного дослідження надана оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Сформували показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки, та встановили $K1=0,62$ (2017р.); $K1=0,68$ (2018р.); $K1=0,72$ (2019р.). На основі отриманих результатів визначили показник $K1$, який знаходиться нижче нормального рівня фінансово-економічної безпеки, але має тенденцію до збільшення протягом 3 років.

Для формування основних показників був проведений аналіз фінансово-економічного стану Донецької області на основі якого були визначені ризики, які можуть виникати це: низька прибутковість, погана активність, недостатній рівень інвестицій, низький рівень інвестиційної привабливості, мала кількість нововведень, спад фінансового потенціалу та встановлено, що:

1. Донецька область має тенденцію зростання валового регіонального продукту, зроблений висновок про його зріст до 2019р. Місцеві бюджети з 2015р. по 2019р. мали тенденцію до збільшення, у 2019р. становили 3970,2 млрд. грн.

2. Визначили, що з 2015р. в Донецькій області тенденція до зменшення обсягу прямих іноземних інвестицій.

3. Після аналізу показників, які впливають на фінансово-економічну безпеку Донецької області був зроблений перелік основних таких індикаторів, а саме: ВРП, ВРП на 1 особу, частка ВРП у загальному обсязі, обсяг реалізованої продукції, іноземні інвестиції, індекс промислової продукції, індекс споживчих цін, рівень безробіття, рентабельність підприємств. На основі офіційних статистичних даних визначили проблемні показники, які знаходяться у негативному стані, це: частка ВРП регіону у загальному обсязі, реалізація промислової продукції, іноземні інвестиції, рівень безробіття, заборгованість заробітної плати, індекс споживчих цін.

4. Для надання оцінки стану фінансово-економічної безпеки використали методичний підхід, метод інтегрального показника, який встановлюється через агрегований показник безпеки та методом експертних оцінок ваговий коефіцієнт. На основні отриманих результатів встановили, що інтегральний показник фінансово-економічної безпеки Донецької області становив 0,763 (2015р.); 0,823 (2016р.); 0,829 (2017р.); 0,876 (2018р.); 0,892 (2019р.). Найменше значення інтегрального показника фінансово-економічної безпеки був зафіксований у 2015 році, який становив 0,763.

РОЗДІЛ 3

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

3.1 Шляхи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки регіону

Пріоритетні напрями, завдяки яким можна підвищити фінансово-економічну безпеку Донецької області залежать від оцінки рівня фінансово-економічної безпеки.

Підвищення рівня безпеки Донецької області повинно використовуватися спеціальними системними діями влади, які будуть включати у собі певні механізми для регулювання сектору економіки.

Для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки треба реформувати ті системи, через які формується загальний стан безпеки.

Були запропоновані наступні заходи, які мають системний характер та зможуть покращити стан фінансово-економічної безпеки регіону.

Реформування бюджетної системи Донецької області:

1) проводити реформи бюджетної сфери завдяки комплексу стратегій спеціалістів, в процесі бюджетного планування узгодити усі можливі концепції для ефективного прогнозу макроекономічних показників;

2) створити програмну цільову засаду, щоб підняти результат бюджетних витрат, здійснити програмний розвиток;

3) повністю провести реформування бюджетного управління та самого процесу планування на усіх рівнях, таких як державний та місцевий;

4) покращити систему бюджетної статистики та перевірки в системному аналізі індикаторів, які відповідають за фінансово-економічну безпеку регіону;

5) розроблення стратегії, яка зможе скоротити бюджетний дефіцит за допомогою дохідного потенціалу, видалити прихований дефіцит.

Запропоновані шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки Донецької області (рис.3.1).

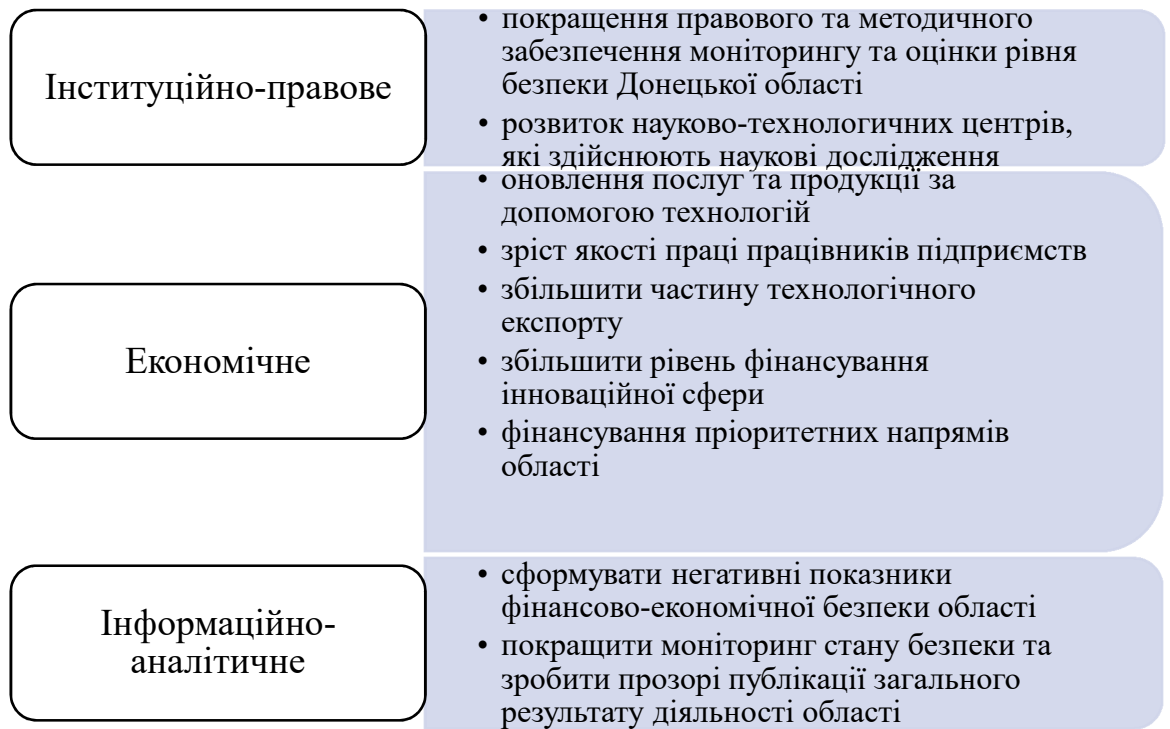

Рис. 3.1 Шляхи підвищення фінансово-економічної безпеки Донецької області

Головним завданням для підвищення фінансово-економічної безпеки Донецької області є направлені дії на ліквідацію загроз, які існують, та ефективно використовувати наявні ресурси.

Для ефективного управління видатками місцевих бюджетів було запропоновано посилити контроль саме за тим, як використовуються бюджетні кошти, для цього треба вести більш гнучкі та якісні перевірки бюджету та підвищити штрафні санкції щодо правопорушень тих осіб, які беруть участь у формуванні, управлінні та виконанні бюджету.

Для того, щоб кошти які виділяються державою для Донецької області могли ефективно використовуватися необхідно правильно та обґрунтовано спрямувати їх саме на ті завдання, які є у пріоритеті. На даний час це інфраструктура, соціальні стандарти, інноваційні технології.

Треба нагадати, що великий вплив на фінансово-економічну безпеку регіону має децентралізація, але в цьому контексті можна стверджувати, що не всі наявні проблеми можуть вирішуватися у рамках децентралізації. А саме процес передачі на рівень місцевого самоврядування та процесу фінансування заходів, які направлені на цільові державні програми. Саме через те, що рішення непередумані, з'являється негативний вплив. Це призводить до того, що є зобов'язання, але немає ресурсів.

Зазначимо, що для залучення додаткових джерел фінансування треба покращити інвестиційну привабливість регіону та використати принцип державно-приватного партнерства. Таке партнерство може допомогти в управлінні фінансовим майном регіону, втілювати проектне фінансування.

Донецька область має певні перспективи для того, щоб залучити інвестиції, але на даний час погіршена інвестиційна привабливість.

Головна проблема, яка зараз існує це воєнні дії на сході України. Будь які воєнні конфлікти будуть негативно впливати на економічну та інвестиційну ситуацію.

Для того, щоб можна було залучати іноземні інвестиції в економіку Донецької області треба:

- 1) підвищити інвестиційну привабливість;
- 2) створити та покращити інформаційні ресурси для того, щоб інвестори могли бути повністю проінформовані щодо можливості вкладання коштів у відповідну галузь економіки;
- 3) ефективно та постійно проводити моніторинг аналізу інвестиційної діяльності Донецької області;
- 4) розробити відповідний механізм для сповіщення у міжнародному полі про соціально-економічний стан та потенціал, можливості інвестування в Донецькому регіоні з зазначенням заходів, які будуть спрямовані на виконання відповідної цілі:
- 5) проводити координацію роботи місцевого самоврядування, будь яких підприємств Донецької області для того, щоб підвищувати рівень

фінансово-економічної безпеки та розробити повну інформацію про імідж для інвестування.

Зазначимо, що велику роль відіграють саме державні проекти, які потребують інвестицій в промислове господарство, так як вони мають роблять найбільший вагомий внесок у формування національної економіки.

Найголовніша проблема для Донецького регіону, яку треба вирішити це стабілізація політичної ситуації та економічна реабілітація, через формування та впровадження спеціальних дієвих фінансових та правових інструментів. Також наголосимо на нестабільній системі оподаткування, яке необґрунтованим для суб'єктів малого, середнього бізнесу.

Спеціальна система, яка потрібна для моніторингу фінансово-економічної безпеки регіону повинна систематизуватися, швидко виявляти та визначати індикатори, їх значення, за допомогою яких можна швидко та правильно проводити оцінку стану регіональної економіки та держави в цілому, щоб можна було впроваджувати спеціальні дії для попередження та ліквідації загроз.

Як така система управління фінансово-економічної безпеки буде функціонувати залежить від того, як виконуються управлінські рішення. Держава повинна проводити регулювання впливу на основні економічні показники, в якому стані вони знаходяться та управлінські дії для виявлення та нейтралізацію негативних чинників. Процес розробки механізмів повинен розроблятися разом з прогнозами соціально-економічного розвитку, які формують відповідні центри.

Заходи, які будуть регулювати та підвищувати механізм забезпечення фінансово-економічної безпеки впливатимуть на :

- 1) розвиток регіонального ринку послуг, товарів;
- 2) покращення стану ринку праці;
- 3) проведення бюджетної політики у регіоні, яка буде ефективною;
- 4) розвиток інфраструктури (соціальна, виробнича);
- 5) інформаційне забезпечення;

б) повна, прозора дія місцевої влади в процесі управління.

Саме через мотиваційні механізми регулювання буде більш ефективним за допомогою економічних регуляторів. У теперішній час обсяг таких регуляторів став меншим. До них віднесемо:

- 1) різні дотації для підприємств;
- 2) податкові пільги, відстрочення;
- 3) розстрочка оплати податків, штрафів, оренди тощо;
- 4) кредити з пільговими умовами, гарантії від органів влади.

Через кризовий стан багатьох регіонів можна стверджувати, що є тенденція неспроможності надання повної державної підтримки, тому треба селективна спрямувати на відповідні групи суб'єктів на ринку, які зможуть у своєму процесі функціонуванні забезпечити позитивний ефект для економіку регіону в цілому.

Можна зробити висновок, що сама система управління фінансово-економічною безпекою регіону – це сукупна система, яка має багато елементів та робить реалізацію функцій управління, може багато покращуватися разом зі змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Був проаналізований стан дій органами влади України, які не виконуються по відношенню до фінансово-економічної безпеки Донецького регіону та держави в цілому, а саме:

1) ВРУ не проводить спеціальні експертизи законопроектів, які направлені на функціонування та дотримання вимог фінансово-економічної безпеки;

2) Президент України не ратифікує міжнародні договори для забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів; не здійснює контроль за роботою органів державної влади для забезпечення безпеки; не виконується процес створення нового або реорганізації спеціального органу виконавчої влади, яка б входила до забезпечення фінансово-економічної

безпеки; не відбувається уточнення положень щодо Концепції фінансово-економічної безпеки України;

3) РНБОУ не виконує: розробку стратегій та відповідної політики для повного забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів; не здійснюється постійний моніторинг та аналіз стану фінансово-економічної безпеки;

4) Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування Донецької області не виконують забезпечення вирішення питань пов'язаних зі сферою фінансово-економічної безпеки, які покладені на них законодавством України.

Місцеві органи влади не виконують або виконують не в повному обсязі свої повноваження стосовно фінансово-економічної безпеки регіону, зараз є проблема недостатності інформації. Далеко не всі фінансово-економічні показники можна розрахувати через те, що інформації мало, майже немає у вільному просторі. Цей чинник негативно впливає на повний процес оцінки стану безпеки як регіону, держави.

За цих обставин була представлена спеціальна методика (рис.3.1) підвищення та покращення фінансово-економічної безпеки Донецької області. Вона зможе проводити чітку організацію та постійно вести моніторинг стану фінансово-економічної безпеки. Використовувати її можна як на окремого регіону, так і для країни в цілому, або інших економічних районів. Така методика зможе протидіяти негативним чинникам, які виникають у процесі функціонування будь-якого суб'єкта відносин, змінювати тенденції та швидко реагувати на ризикові ситуації.

За цією методикою пропонується створити повну та прозору інформаційну базу з ефективною підтримкою від місцевої влади на регіональному рівні. В такій базі може бути інформація, яка стосується усіх складових фінансово-економічної безпеки регіону, збереження цієї інформації, її розрахунок (якщо потрібно вичислити необхідні економічні

показники), перевірка, моніторинг. Така методика може з'явитися спочатку на рівні країни в цілому, а потім створюватися по окремому регіону.

Рис. 3.2 Метод підвищення та управління фінансово-економічної безпеки Донецької області

Фінансово-економічна безпека регіону є однією зі складових фінансово-економічної безпеки України. За допомогою зведення показників, які показують рівень безпеки можуть дати повну оцінку стану фінансової та економічної безпеки та дати характеристику кожного регіону.

Підвищення рівня фінансово-економічної безпеки Донецької області обов'язково укріпить фінансову стабільність та незалежність від трансферту, покращить рівень життя населення у регіоні. Вдосконалити стан фінансово-економічної безпеки регіону є важливим етапом, який обов'язково треба пройти.

3.2 Впровадження та реалізація регіональної політики фінансово-економічної безпеки розвитку регіону

Для того, щоб регіональна політика Донецької області успішно реалізовувалася у фінансово-економічній безпеці регіону треба мати тенденцію до зросту економічних та соціальних показників.

Впровадження стратегії повинна втілюватися через спеціальні заходи (фінансові, організаційні), здійснення буде проводитися через органи влади на регіональному рівні розвитку області та органами місцевого самоврядування, які напряду впливають на стратегічні цілі.

При впровадженні стратегії треба проводити моніторинг по основним економічним та соціальним показникам за кожен рік, як вони змінюються та яку мають тенденцію.

Для того, щоб стратегія успішно функціонували у регіоні потрібне фінансове забезпечення для її реалізації. Це можуть бути кошти державного бюджету або з державного фонду регіонального розвитку, місцевий бюджет, залучення коштів інвесторів, інші фінансові організації.

Процес реалізації регіональної політики Донецької області буде вважатися ефективним, якщо буде ефективно використання фінансових ресурсів, розвиток міжрегіонального рівня, зовнішні зв'язки.

Основними інструментами для функціонування регіональної економіки мають стати доходи бюджетів.

Державна регіональна політика перш за все функціонує для створення загальних умов регіонального розвитку.

Такі методи впливають абсолютно на всі регіони країни однаково, формують правові та економічні засади. В рамках такої політики виконуються спеціальні дії від органів влади, які впливають на усі сфери розвитку регіону.

Регіональна політика буде повністю збалансованою, якщо інтереси державної політики та регіональною будуть співпадати.

На рис. 3.2 сформована регіональна політика, яка здійснює фінансово-економічну безпеку Донецької області.

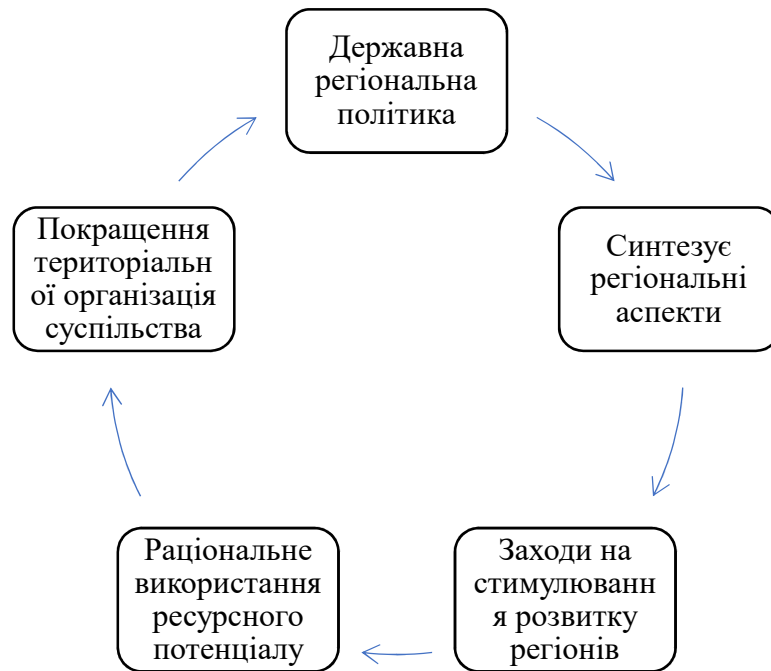

Рис. 3.3 Державна регіональна політика Донецької області

Об'єктами державної регіональної політики стосовно Донецької області можуть бути певні територіальні утворення, які здійснюють самоврядування.

Суб'єктами органи регіональної/державної влади, місцеве самоврядування, які вирішують питання стососно соціально-економічного розвитку та фінансово-економічної безпеки.

Предметом державної регіональної політики є поділ регіональної влади між центральним та регіональним центром. Донецька область має свої головні напрями, за якими треба рухатися.

Регіональна політика Донецької області повинна виправляти та зрівняти відмінності, які є між економічною та соціальною сферою, при цьому враховувати економічні особливості, соціальний рівень. Для того, щоб зменшити проблеми, які викликають у процесі функціонування Донецької області на рівні регіональної політики необхідно надати оптимальну економічну самостійність.

Принцип фінансово-економічної самостійності Донецької області визначено та запропоновано на рис. 3.3.

Рис. 3.4 Модель фінансово-економічної самостійності Донецької області

За такої моделі самостійності, у Донецької області буде певна самостійність та більше можливостей для розгорнення в економічному просторі.

В рамках реалізації стратегії регіональної політики виділимо певно число показників (або індикатори). Такі показники треба поділити на 4 групи:

- 1) показники на вхідному рівні (які будуть давати характеристику фінансових ресурсів, та об'єми обсягів);
- 2) показники, які будуть давати характеристику тим методам, за допомогою яких будуть визначатися кількість ресурсів, які необхідні;
- 3) зовнішні показники, які будуть надавати інформацію щодо обсягу реалізованих товарів та послуг Донецької області;

4) кінцеві показники, будуть надавати інформацію про зміни, які будуть відбуватися за цими спостереженнями.

Дана реалізація стратегії в регіональній політиці Донецької області буде мати позитивну тенденцію, якщо фінансові та соціальні показники будуть зростати, тобто їх абсолютне значення.

До вхідних показників повинні входити такі дії, які повинні успішно реалізовуватися в регіональній політиці:

- 1) надати відповідні умови для ведення бізнесу підприємцям;
- 2) на регіональному рівні підтримувати розвиток технологій в інноваційній сфері;
- 3) покращення фізичної інфраструктури як на міжрегіональному рівні, так і на внутрішньому рівні;
- 4) введення спеціальних регіональних програм для сільського господарства;
- 5) створення та надійне функціонування інформаційних ресурсів та мереж для зв'язку у регіоні.

До зовнішніх показників віднести:

- 1) створити абсолютно однакові умови для функціонування ринку праці;
- 2) розробити механізми для покращення спроможності територіальних громад для управління та розвитку;
- 3) процес зросту кількості підприємств у регіоні, які будуть функціонувати у сфері інновацій;
- 4) процес створення та покращення рівня освіти в інноваційному секторі;
- 5) зріст кількості працівників, які працюють в інноваційних підприємствах та центрах.

До результативних показників віднести:

- 1) збільшити кількість капітальних інвестицій, іноземних

2) збільшити інноваційну продукцію, шляхом підвищення рівня функціонування інноваційних центрів та підприємств у регіоні;

3) зробити акцент на підвищенні частини доданої вартості на валовому продукті регіону;

4) значно ефективніше використання регіонального потенціалу в економічно-соціальному розвитку;

5) покращення та збільшення спеціальних центрів у регіоні, які сприятимуть економічному зростанню;

6) знизити рівень безробіття, пріоритет сільська місцевість та невеликі населені пункти;

7) збільшити кількість проектів, які фінансуються з державного бюджету для регіону.

При введенні даної стратегії регіонального розвитку фінансово-економічної безпеки треба робити звіт кожний рік по показникам, які розкривають та показують рівень фінансово-економічної безпеки та соціальний рівень населення.

Для успішної реалізації регіональної політики фінансово-економічної безпеки Донецької області треба запровадити план заходів з впровадження стратегії, сформувавши список завдань, які потрібно буде виконати для регіонального розвитку, а саме програми фінансово-економічного та соціального розвитку, оновлення державного фонду регіональної політики, реалізація міжнародних проектів, проведення переговорів з приватними організаціями, які можуть залучити інвестиції.

Стратегія впровадження регіональної політики буде формуватися за допомогою виконання наступних дій: формувати саму програму, яка направлена на фінансово-економічний та соціальний розвиток регіону; проведення взаємної роботи з іншими проектами міжнародної допомоги та інвесторами.

Також для реалізації регіональної політики Донецької області треба визначити систему, за якої треба визначити суб'єктів стратегії. В ролі

суб'єкту повинна виступати обласна адміністрація або її спеціальні структурні підрозділи (здійснювати фінансування проектів, робити перевірки та координацію дій); інші місцеві органи влади (робити співфінансування); місцеве самоврядування (проведення реалізації проектів, які покладені на місцеві громади); комунальні підприємства (реалізовувати ті проекти, які відносяться до межі компетентності); приватні підприємства/партнери (реалізація та фінансування відповідних проектів); підприємства міжнародних допомог (фінансування, надання консультацій) та громадська діяльність (проведення участі у реалізації проектів та громадського моніторингу).

Реалізацію регіональної політики необхідно постійно перевіряти та проводити моніторинг, це зобов'язання треба покласти на департамент економіки Донецької обласної адміністрації та провести залучення додаткових спеціалістів, які будуть відповідати за стратегію, як вона виконується та робити відповідні звіти.

Процес за яким буде проводитися моніторинг стратегії регіональної політики фінансово-економічної безпеки складе такі кроки:

1) подання звіту з оцінками щодо результатів реалізації стратегії регіональної політики;

2) подання звіту з даними щодо планів реалізації та результативності.

Звіт з результатами повинен буде формуватися за даними показників, їх значень та порівняння.

Стратегія регіонального розвитку повинна містити у своєму складі методи формування самої системи, яка функціонує у фінансово-економічному просторі.

В стратегії впровадження та оновлення регіонального розвитку повинні бути операційні цілі на рівні держави та регіону, підходи до політики регіонального розвитку, які характеризуються проблемами, які пов'язані з соціально-економічним розвитком. Дії, направлені на стимулювання власного капіталу, надання підтримки деяким територіям.

У табл. 3.1 були визначені операційні цілі регіональної політики фінансово-економічної безпеки та соціального розвитку Донецької області.

Табл. 3.1

Операційні цілі стратегії розвитку регіональної політики Донецької області та держави

№ цілі	Цілі регіонального розвитку держави	Цілі регіонального розвитку Донецької області
1	Підвищення рівня можливостей міст для здійснення розвитку регіонів	Введення економічної реабілітації регіону
2	Поширення процесів, які сприяють розвитку територій	Усунення процесів, які заважають розвитку області
3	Розвивання співробітництва між регіонами країни	Правильне використання трудових ресурсів регіону
4	Ефективна децентралізація влади	Покращене фінансування інвестиційних проектів за бюджетні кошти регіону
5	Покращення системи планування розвитку державного рівня	Впровадження ефективних методів за контролем витрат бюджету регіону
6	Забезпечення інституційно розвиток регіону	Покращення електронної системи, урядування за моніторингом економічної безпеки
7	Покращити рівень управління державою регіонального розвитку	Ліквідація негативного іміджу регіону для інвесторів

Запропоновані операційні цілі регіональної політики Донецької області будуть сприяти до підвищення фінансово-економічної безпеки та соціального рівня.

Цілі будуть сприяти до підвищення рівня конкурентоспроможності економічного сектору регіону:

1) підвищать ефективність основних внутрішніх факторів, які будуть використовуватися для розвитку Донецької області; з'явиться важлива роль у функціональних можливостях розвитку.

Для зменшення негативних чинників, які погано впливають на розвитку регіону запропоновано економічно підтримувати на рівні регіональної влади території, які є відсталими. Впровадити спеціальні заходи соціальної допомоги для територій та мешканців, на яких знаходяться промислові підприємства такі як вуглепереробне та добувні та мають критичний стан на рівні ліквідації.

Для покращення координації та реалізації регіональних програм запропоновано на рівні місцевої влади враховувати усі інтереси та питання, які мають місцеве значення. Встановлення усіх необхідних цілей, завдань виконавчої влади на місцевому рівні, для вирішення проблем, які потребують уваги на теперішній час для розвитку регіону.

Для впровадження розвитку співробітництва на міжрегіональному рівні запропоновано створити спеціальні умови, з якими буде ефективна комунікація з іншими регіонами або місцевими громадами. Проведення форумів на зазначені теми, виставки, ярмарки тощо.

Для того, щоб можна було ефективно використовувати внутрішній потенціал регіону для його розвитку запропоновано провести інноваційний розвиток, зробити основну модернізацію фінансово-економічної безпеки, приділити уваги підприємницькій сфері, проаналізувати конкуренцію стосовно регіональних ринків, більш ефективніше співробітництво з закордонними партнерами.

Для виявлення можливостей та подальшого ефективного використання сильних сторін необхідно ввести механізми, які будуть стимулювати територіальний розвиток регіону.

Для покращення конкурентоспроможності економіки регіону необхідно урегулювати та зменшити співвідношення попиту від робочої сили, оновити програми освіти, розвивати мале та середнє підприємництво. Ефективно використовувати інноваційний потенціал. Підтримувати на державному та регіональному рівні ті галузі, які мають економічний та інноваційний потенціал.

Держава повинна спрямовувати та координувати роботу місцевих органів влади, яка направлена на організацію фінансово-економічної безпеки Донецької області. Об'єктами державного регулювання виступають підприємства Донецької області будь-якої форми власності. Регулюватися регіональний розвиток може адміністративним, економічним та специфічним способом.

Зараз механізм, через який держава здійснює регіональну політику фінансово-економічної безпеки Донецької області має комплексний статус.

Висновки до розділу 3

1. На підставі проведеного у другому розділі аналізу фінансово-економічної діяльності Донецької області були встановлені шляхи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки Донецької області, а саме: інституційно-правове регулювання (методичне, правове забезпечення моніторингу, розвиток наукових центрів); економічне (фінансування пріоритетних напрямів області, збільшення фінансування інноваційної сфери, збільшення технологічного експорту); інформаційно-аналітичне (покращення моніторингу стану безпеки, прозорі публікації результатів).

2. Було визначено, що після аналізу фінансово-економічних показників Донецької області необхідно встановити спеціальні системні дії від влади, які будуть мати механізми регулювання економіки. Запропоновано реформувати бюджетну систему Донецької області, а саме: проведення бюджетних реформ через стратегічні цілі, планування; введення цільових програмних засаджень; реформування бюджетного управління; оновлення та покращення бюджетної статистики, перевірка спеціальних індикаторів, які відповідають за фінансово-економічну безпеку області; розробка стратегії, за якої буде змога скоротити бюджетний дефіцит завдяки доходному потенціалу, такі дії будуть сприяти позитивним змінам.

3. Після проведення аналізу бюджету Донецької області запропоновано здійснювати посилений контроль за тим, яким використовуються бюджетні кошти, на які цілі. Через це підвищувати санкції стосовно тих, хто є правопорушником, відповідає за формування, управління та виконання бюджету.

4. Завдяки аналізу статистичних даних Донецької області щодо витрат коштів, встановили необхідність правильно та обґрунтовано спрямовувати кошти, які виділяються державою на ті завдання, які у пріоритеті.

5. Після проведення дослідження впливу децентралізації на фінансово-економічну безпеку визначили її великий вплив на систему.

Зазначили необхідність залучення додаткових джерел фінансування, а для цього покращити інвестиційну привабливість Донецької області. Для цього було запропоновано використати принцип державно-приватного партнерства, воно може допомогти в управлінні фінансовим майном регіону та втілити додаткові проектні фінансування.

6. Після встановлення того, що Донецька область має знижений рівень іноземних інвестицій проаналізували та відокремили шляхи, за допомогою яких можна залучити іноземні інвестиції в економіку Донецької області та підвищити фінансово-економічну безпеку, а саме: підвищення інвестиційної привабливості; створення спеціальних інформаційних ресурсів для інвесторів, щоб можна було бути проінформованим щодо можливості вкладання коштів у відповідну галузь економіки; постійно проводити моніторинг аналізу інвестиційної діяльності Донецької області; створення механізму, який буде сповіщати на міжнародному полі про соціально-економічний стан та потенціал Донецької області. Такі механізми будуть спричиняти позитивні тенденції до соціально-економічного розвитку.

7. На основі вивчення та аналізу методів, які можуть допомогти у регулюванні механізму забезпечення фінансово-економічної безпеки запропоновані такі заходи: розвиток регіонального ринку; покращення ринку праці; проведення бюджетної політики в Донецькій області; інформаційне забезпечення; прозора система для місцевої влади в процесі управління.

8. Після аналізу дій влади стосовно регулювання фінансово-економічної безпеки області визначені ті, які не виконуються: не проводяться експертизи законопроектів, які направлені на дотримання вимог фінансово-економічної безпеки; не ратифікуються міжнародні договори для забезпечення фінансово-економічної безпеки; немає уточнення положення щодо концепції фінансово-економічної безпеки; немає розробки стратегії та відповідної політики для повного забезпечення фінансово-економічної безпеки регіонів; не виконується в повному обсязі

повноваження місцевої влади стосовно безпеки, проблема в недостатності інформації.

9. Було визначено методи, які слід використовувати для підвищення рівня фінансово-економічної безпеки, запропоновано наступне: це створення інформаційної прозорої бази, яка буде проводити управління та перевіряти показники. Буде мати складові фінансово-економічної безпеки держави та регіонів, нейтралізувати ризики в процесі функціонування, надавати оцінку фінансово-економічної безпеки для кожного підприємства у регіоні, обов'язкове ведення фінансово-економічної безпеки для кожного громадянина через спеціальні органи влади. Після провадження такої бази кожен економічний суб'єкт буде мати фінансово-економічну безпеку.

10. Визначено, що для успішного функціонування регіональної політики треба мати достатнє фінансування, це можуть бути кошти с державного бюджету, фонду регіонального розвитку, місцевого бюджету, кошти інвесторів, інші фінансові організації. Впровадження повинно здійснюватися через заходи на рівні влади. Проводити моніторинг по основним показникам за кожен рік..

11. На основі визначення шляхів підвищення рівня здійснення регіональної політики була сформована та запропонована така, яка буде здійснювати фінансово-економічну безпеку Донецької області: державна регіональна політики=синтез регіональних аспектів=заходи для стимулювання розвитку регіону=раціональне використання ресурсного потенціалу=покращення територіальної організації суспільства.

12. Зробили висновок про те, що підвищення фінансово-економічної безпеки Донецької області укріпить фінансову стабільність системи, покращить рівень життя та вдосконалив рівень фінансово-економічної безпеки держави.

ВИСНОВКИ

Проблема фінансово-економічної безпеки займає одну з головних проблем в державі та має багато визначень науковцями стосовно проведених досліджень фінансово-економічної безпеки та її видів. Коли регіонально-економічна система починає бути нестабільною, виникає фінансово-економічний дисбаланс, через це може з'явитися багато негативних чинників, які будуть впливати на систему фінансів.

Визначено, що фінансово-економічна безпека є одною з основних державної безпеки та складається з фінансово-економічної безпеки регіонів України.

Зазначено, що фінансово-економічна безпека захищає регіони від негативних чинників, які заважають впровадженню регіональних фінансово-економічних інтересів.

Таким чином, узагальнюючи напрями кваліфікаційної роботи на тему «Фінансово-економічна безпека розвитку регіонів України», можна зробити наступні висновки:

1. Визначено сутність та значення фінансово-економічної безпеки регіону. Як результат аналізу теоретичних положень визначено, що це процес захисту фінансових інтересів; особовий рівень незалежності на рівні держави, регіону; змога фінансово-економічної системи забезпечити стабільне функціонування економічної системи. У наукових працях фінансово-економічна безпека є спроможністю економіки забезпечувати спокійний розвиток, стабільність, змогу держави захищати національні економічні інтереси. Визначено, що держава повинна створити поле у економічному, політичному та правовому полі для виконання дій, які будуть стимулювати інвестиційні процеси.

2. Виявлено та сформовано принципи регіональної політики забезпечення фінансово-економічної безпеки. Після проведення аналізу

функціонування регіональної політики, було визначені принципи, за якими вона діє. Це такі принципи: комплексність, системність, варіантність, економія ресурсів, координація, спеціалізація, циркуляція інформації, баланс інтересів, «екватор». Це дало змогу визначити їх взаємозв'язок, залежність одне від одного. Завдяки аналізу були визначені стратегічні завдання регіональної політики, а саме диференціація рівні соціально-економічного розвитку; прибирання бар'єру у фінансових відносинах; раціональне використання поділу, кооперація праці; поєднання інтересів держави та регіону; реформа економіки районів держави. Тактичні завдання, а саме створення інструментів для тісного зв'язку центральних та місцевих органів влади; повне використання економічного потенціалу; стабільність в соціально-економічному просторі. Зауважили, що для успішного функціонування регіональна політики повинна мати такі принципи: законність, унітарність та цілісність, поєднання процесів централізації, національні інтереси в першому пріоритеті, самостійність регіонів, перевірка заходів на ефективне використання економічних ресурсів.

3. Зазначено та проведено дослідження факторів впливу на формування фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів України. Після аналізу показників, які впливають на формування фінансово-економічної безпеки були визначені такі фактори: недосконале законодавство, зниження фінансової дисципліни, низький рівень кваліфікації, приховування доходів, коливання курсу валют, нестабільний фондовий ринок, високі процентні ставки за кредитами, високі темпи інфляції та сама головне проблема тінізація економіки. Виявлено, що саме тінізація економіка найбільше впливає на таких показник, як фінансово-економічна безпека регіону. Таким чином, було виділено основні 2 принципи, які можуть надати фінансово-економічну гарантію для регіону, це виконання закону, який є гарантом безпеки та дотримання балансу держави.

4. Здійснений аналіз стану фінансово-економічної безпеки ККП «КК «ПРИМОРСЬКА». На основі проведеного фінансового аналізу стану за

2017-2019рр. показав, що у господарській діяльності найбільше відхилення мають собівартість реалізованих послуг (зменшились на 11,39%), операційні доходи (зменшились на 18,4%), прибуток (збільшився на 38,45%). Проаналізувавши фінансову звітність підприємства, можемо побачити, що дебіторська заборгованість мала тенденцію до зменшення питомої ваги на 2,5; темпи приросту заборгованості збільшились на 0,7; темпи приросту чистого доходу від реалізації збільшились на 0,2; коефіцієнт оборотної активності збільшились на 0,1. Визначена тенденція до зниження кількості персоналу, основна причина – зміна керівництва. Завдяки проведенню аналізу індикаторів ліквідності визначено, що значення майже не змінилися за 3 роки. Використавши групування активів на пасивів ККП «КК «ПРИМОРСЬКА» відокремили активи, які ліквідні, швидко реалізуються, повільно реалізуються, важко реалізуються, зробили групування пасивів підприємства: довгострокові, короткострокові, постійні. Для визначення балансу підприємства використали спеціальну умову, яка має вид $A1 \geq P1$; $A2 \geq P2$; $A3 \geq P3$; $A4 \leq P4$ та зробили висновок, що підприємство ліквідне. На основні проведеного дослідження була надана оцінка рівня фінансово-економічної безпеки підприємства. Визначені показники оцінки рівня фінансово-економічної безпеки показали, що показник у 2017р. показник $K1=0,62$; у 2018р. $K2=0,68$; у 2019р. $K3=0,72$ та зробили висновок, що показник $K1$ знаходиться нижче нормального рівня фінансово-економічної безпеки, але має тенденцію до зросту на протязі 3 років.

5. Надано оцінку стану фінансово-економічної безпеки регіону. Завдяки аналізу Донецької області було визначено ризики, які можуть виникати у процесі функціонування області: низька прибутковість, погана активність, недостатній рівень інвестицій, низький рівень інвестиційної привабливості, мало нововведень, спад фінансового потенціалу та тіньовий капітал. Завдяки аналізу основних економічних показників визначені основні індикатори та їх відхилення, які дають характеристику фінансово-економічної безпеки (за 2015-2019рр.), це: ВРП (85 528 млн.грн), врп на 1 особу (22,706), частка ВРП

у ззагальному обсязі (-0,3), обсяг реалізованої продукції (-20,1 млрд.грн), іноземні інвестиції (-1 млрд. дол.), індекс промислової продукції (36%), індекс споживчих цін (-21,3), рівень безробіття 1,5), рентабельність підприємств (6,7%). Після аналізу зробили висновок, що є тенденція до зросту валового регіонального продукту, місцеві бюджети мають тенденцію збільшуватися. Через аналіз іноземного інвестування, визначений недостатній рівень інвестицій, погана інвестиційна привабливість області. На основні зазначених показників визначили проблемні, які мають негативну зміну за 2015-2019рр. Це частка ВРП регіону у загальному обсязі, реалізація промислової продукції, іноземні інвестиції, рівень безробіття, заборгованість заробітної плати, індекс споживчих цін.

6. Визначено методичні підходи до оцінки стану фінансово-економічної безпеки регіону. Був визначений методичний підхід, завдяки якому можна надати найбільш точну оцінку фінансово-економічної безпеки, який встановлюється через агрегований показник безпеки та методом експертних оцінок ваговий коефіцієнт. На основі даних показників індикаторів зазначених вище було запропоновано використати узагальнюючий розрахунок інтегрального індикатора за формулою $I_{FES} = \sum I_n \alpha_n$, яка показала що інтегральний показник фінансово-економічної безпеки Донецької області становив 0,763 (2015р.); 0,823 (2016р.); 0,829 (2017р.); 0,876 (2018р.); 0,892 (2019р.). Найменше значення інтегрального показника фінансово-економічної безпеки був зафіксований у 2015 році, який становив 0,763.

7. Обґрунтували шляхи підвищення рівня фінансово-економічної безпеки регіону. На основі аналізу можливих шляхів, проведено обґрунтування саме тих, які можуть підвищити рівень фінансово-економічної безпеки Донецької області були запропоновані наступні: інституційно-правове регулювання (методичне, правове забезпечення моніторингу, розвиток наукових центрів); економічне (фінансування пріоритетних напрямів області, збільшення фінансування інноваційної

сфери, збільшення технологічного експорту); інформаційно-аналітичне (покращення моніторингу стану безпеки, прозорі публікації результатів). Завдяки аналізу визначили, що для підвищення рівня безпека треба впроваджувати системні дії влади, які через механізми будуть регулювати економіку області. Впровадження показало, що при реформуванні бюджетної системи Донецької області можна буде провести реформу, створити програмну цільову засаду, провести реформування бюджетного управління та процесу планування, покращити систему бюджетної статистики та перевірки в системному аналізі індикаторів, які будуть відповідати за фінансово-економічну безпеку, розробка стратегії, яка допоможе скоротити бюджетний дефіцит за допомогою дохідного потенціалу.

8. Виконати впровадження, реалізацію регіональної політики фінансово-економічної безпеки розвитку регіонів. Визначено та запропоновано заходи, які підвищуватимуть механізм забезпечення регіональної політики: розвиток регіонального ринку послуг, товарів; покращення ринку праці; бюджетна політика у регіоні; розвиток інфраструктури; інформаційне забезпечення; прозора дія місцевої влади в процесі управління. Запропоновані запровадити мотиваційні механізми, такі як економічні регулятори: дотації для підприємства; податкові пільги; розстрочки оплати податків; пільгові умови для кредитів.

9. Для впровадження була запропонована та обґрунтована методика реалізації регіональної політики Донецької області, за якої запропоновано створити прозору та повну інформаційну базу, яка буде ефективно підтримуватися місцевою владою на регіональному рівні. В такій базі пропонується надавати інформацію, яка буде характеризувати складові фінансово-економічної безпеки області, зберігати таку інформацію, проводити розрахунки (якщо потрібно знайти економічні показники, їх відхилення за зазначений період), а також проводити моніторинг, перевірки. Запропонована інформаційна та прозора база буде мати основні показники

фінансово-економічної безпеки, якими можна буде здійснювати управління. Така база буде мати показники фінансово-економічної безпеки Донецької області та держави в цілому. В ній запропоновано надавати оцінку фінансово-економічної безпеки для кожного підприємства, яке зареєстровано на території Донецької області та проводити аналіз по основним показникам. Така база буде спрощувати та нейтралізувати ризики на рівні області або підприємств, які можуть виникати у процесі функціонування. Також запропоновано таку базу зробити відкритою та вести обов'язкове ведення фінансово-економічної безпеки для кожного громадянина через спеціальні органи влади. Така модель може підвищити рівень фінансово-економічної безпеки Донецької області та укріпити фінансову стабільність. Проведено обґрунтування надання більшої самостійності для Донецької області на рівні регіональної політики. Було запропоновано надати більш економічну самостійність, а саме: саморегулювання процесів, розвиток матеріально-технічної бази, галузі виробничої інфраструктури регіонального значення, самостійне формування місцевих бюджетів, мобілізація фінансових ресурсів, кошти від зовнішньоекономічної діяльності, самостійне проведення місцевих закупок/цін/платежів, економічні нормативи. Визначено, що за такою моделі самостійності Донецька область буде мати більш успішні результати в економічному просторі.

Завдання кваліфікаційної роботи було виконано. Мету кваліфікаційної роботи вдалося досягти. Розроблені рекомендації стосовно підвищення рівня фінансово-економічної безпеки регіону та реалізації регіональної політики запропоновані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бандурка О. М. Основи економічної безпеки / О. М. Бандурка. // Видавництво Національного університету внутрішніх справ. – С. 270.
2. Лосєва Ю. М. Тіньова економіка як фактор впливу на податкову безпеку держави / Ю. М. Лосєва // Фінансова система України. Проблема та перспективи розвитку. / Ю. М. Лосєва., 2010. – С. 9-10.
3. Про затвердження методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Указ Міністерства економічного розвитку и торгівлі України від 31.05.2011 № 634 / Міністр економіки України. Офіційний сайт Верховної ради України.
4. Войтин О. Ефективність державного управління / О. Войтин., 2016. - 49с.
5. Кароліук Ю. Г. Механізми управління розвитком регіональних систем / Ю. Г. Кароліук. – К, 2011. – 344 с.
6. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text>.
7. Некрасов Н. Н. Регіональна економіка: теорія, проблеми, методи / Н. Н. Некрасов.. – 344 с.
8. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку / З. С. Варналій, А. І. Мокій, О. Ф. Новікова., – 498 с.
9. Некрасов Н. Н. Регіональна економіка: теорія, проблеми, методи / Н. Н. Некрасов.. – 344 с.
10. Керецман В. Регіональний розвиток як предмет державного регулювання / В. Керецман. – №4. – С. 397–401.
11. Токарчук О. В. Соціально-економічна сутність поняття "регіон" [Електронний ресурс] / О. В. Токарчук – Режим доступу до ресурсу: <http://www.rusnauka.com/>.
12. Маниліч М. І. Трансформація регіонально-економічного механізму / М. І. Маниліч. – Чернівці. – 164 с.

13. Дрон Ю. П. Категорія "регіон": сутність і напрями досліджень / Ю. П. Дрон. – С. 52–58.
14. Єфремов К. І. Питання оцінки економічної безпеки регіону / К. І. Єфремов, Е. І. Георгадзе. – С. 57–59.
15. Шнипко О. С. Економічна безпека багаторівневих систем: регіональний аспект / О. С. Шнипко. – К. – 288 с.
16. Шуршин В. О. Принципи формування системи індикаторів і показників економічної безпеки України / В. О. Шуршин. // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – №12. – С. 376–380.
17. Ткач С. М. Регіональний аспект [Електронний ресурс] / С. М. Ткач – Режим доступу до ресурсу: www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm.
18. Ткачова Н. М. Механізми державного регулювання регіональної економічної безпеки: / Н. М. Ткачова. // Монографія. – С. 284.
19. Калантай А. М. Роль і місце фінансової безпеки в контексті національних інтересів / А. М. Калантай. – 2012. – С. 1–11.
20. Столбов В. Ф. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В. Ф. Столбов, Г. М. Шаповалов. // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. – 2013. – №111. – С. 103–108.
21. Міністерство економіки України: департамент стратегічного планування / Тенденції тіньової економіки України 2020 року – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
22. Белай С. В. Концепція стратегії соціально-економічної безпеки регіонів України [Електронний ресурс] / С. В. Белай – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2012_2_20.pdf.

23. Криленко В. І. Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана / В. І. Криленко // Економічна безпека регіону як складова забезпечення національної економічної безпеки / В. І. Криленко. – С. 38.
24. Конституція України: Закон України від 08.12.2004 / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України № 2222-IV Ст.17 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
25. Кисла Т. М. Сучасний стан організаційно-економічного механізму забезпечення економічної безпеки регіону [Електронний ресурс] / Т. М. Кисла // Вісник сумського аграрного національного університету, серія “Економіка і менеджмент”, випуск 6/2 (49). – 2011.
26. Конституція України: Закон України від 13.08.2002 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної ради України. 2002. № 2469 Ст. 351.
27. 20. Конституція України: Закон України від 5.03. 1998 р. № 183/98-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної ради України. 1998. № 183 Ст. 237.
28. Завдання і принципи регіональної економічної політики [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://studopedia.su/10_52074_zavdannya-i-printsipi-regionalnoi-ekonomichnoi-politiki.html.
29. Економічна політика [Електронний ресурс] // Бібліотека економіста – Режим доступу до ресурсу: <https://library.if.ua/book/130/8602.html>.
30. Фактори, що впливають на економічну ефективність діяльності підприємства [Електронний ресурс] // Європейський університет фінансів, інформаційних систем, менеджменту та бізнесу – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/5474322/page:4/>.
31. Мішина Л. А. Основи бізнесу [Електронний ресурс] / Л. А. Мішина, Е. Ц. Саблін // ПІДПРИЄМСТВО: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ – Режим доступу до ресурсу: <http://epi.cc.ua/predpriyatie-ponyatie-priznaki-23135.html>.

32. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення / Г. А. Пастернак-Таранушенко. – К. – 320 с.
33. Мартинюк В. П. Методологічні основи оцінки стану фінансової безпеки держави / В. П. Мартинюк.. – 122 с.
34. Ковальова Г. О. Економічна безпека / Г. О. Ковальова, А. А. Кукліна.. – 442 с.
35. Юрків Н. Я. Регіональні чинники фінансової безпеки реального сектору економіки / Н. Я. Юрків, 2011. – С. 99–110.
36. Конституція України: Закон України Про основи національної безпеки від 2003 р. № 2469-VIII / Верховна Рада України. 2003 № 39, ст.351
37. Економічний розвиток регіону як складова економічного розвитку держави [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cutt.ly/tgaY8G3>
38. Фінансування бюджету. Поняття. Джерела. Порядок здійснення. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/7900351/page:43/>.
39. Про обласний бюджет 2020 рік: Розпорядження голови ОДА від 05 грудня 2019 №1354 / Офіційний сайт Донецької Обласної державної адміністрації. Ст.9.
40. Про обласний бюджет 2020 рік: Розпорядження голови ОДА від 05 грудня 2019 №1354 / Офіційний сайт Донецької Обласної державної адміністрації. Ст.8.
41. Економіка виробництва [Електронний ресурс] // Підприємство, його основні ознаки та принципи функціонування – Режим доступу до ресурсу: <https://buklib.net/books/37294/>.
42. Економічний аналіз. Аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] // Зміст, завдання, інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/11570718/ekonomika/analiz_finansovogo_stanu_pidpriyemstva.

43. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Доходи обласних бюджетів [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/83941/finans/dohodi_oblasnih_byudzhetiv.
44. Економіка. Економічний аналіз [Електронний ресурс] // Аналіз пасивів підприємства – Режим доступу до ресурсу: https://pidru4niki.com/1731052441907/ekonomika/analiz_pasiviv_pidpriyemstva.
45. Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності за 2015-2019 рр. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/fin/rodp/rodp_ed/rodp_ed_u/rodp_ed_419_u.htm.
46. Державна служба статистики України: Статистична інформація / Публікації – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
47. Сухоруков А. І. Моделювання та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів України / А. І. Сухоруков, Ю. М. Харазішвілі. – К, 2012. – 368 с.
48. Бабець І. Г. Основи формування економічної безпеки України : монографія / І. Г. Бабець, І. Флейчук. – Львів, 2011. – 208 с.
49. Гордієнко Т. М. Розвиток регіональної економіки в контексті економічної кризи / Т. М. Гордієнко, 2010. – (Актуальні проблеми економіки). – С. 162–166.
50. Губарева І. О. Діагностика загроз економічної безпеки національної економіки України / І. О. Губарева., 2014.
51. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Мінекономрозвитку від 29.10.2013 р. № 1277.
52. Маринич Т. О. Компаративний аналіз індикаторів фінансової стабільності України. Механізм регулювання економіки [Електронний

ресурс] / Т. О. Маринич – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mre/2010_3/5_2.pdf.

53. Гаруст Ю. Фінансово-економічна безпека підприємства / Ю. Гаруст, 2015. – С. 39–44.

54. Мойсеєнко І. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства / І. Мойсеєнко, О. Марченко. – Львів, 2011. – 380 с.

55. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О. І. Барановський. – 2014. – С. 759.

56. Бендасюк О. О. Соціальні аспекти економічної безпеки України / О. О. Бендасюк. – 2010. – С. 70–78.

57. Баженова О. Економічна безпека України: сучасний етап / О. Баженова, 2012. – С. 52–61.

58. Варналій З. С. Основи підприємництва / З. С. Варналій. // навч. посібник. – 2014. – С. 345–350.

59. Василенко В. О. Операційне та ситуаційне управління / В. О. Василенко, Є. І. Мельник. – М, 2012. – 530 с.

60. Володькіна М. В. Економіка підприємства / М. В. Володькіна. – К: Центр навчальної літератури, 2014. – 196 с.

61. Кириченко О. А. Інвестиційні банки в Україні: проблеми та перспективи розвитку / О. А. Кириченко. // Банківська справа. – 2014. – С. 47–50.

62. Лісовська О. Л. Економічна політика і економічна безпека України / О. Л. Лісовська.. – 182 с.

63. Турило А. М. Методика оцінки інвестиційної безпеки підприємства / А. М. Турило. – С. 140–143.

63. Савіцька О. І. Оцінка та шляхи забезпечення фінансовій безпеці України [Електронний ресурс] / О. І. Савіцька // №3. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbuu.gov.ua/>.

64. Деменок О. В. Бюджетна безпека України як складова фінансової: стан та перспективи / О. В. Деменок, В. І. Глухова., 2010.

65. Манжос С. Б. Вплив рівня доларизації економіки України на стан валютного ринку / С. Б. Манжос, М. С. Носенко. // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – С. 100–105.
66. Козюк В. Макроекономічний аналіз рівня та структури доларизації вітчизняної економіки / В. Козюк. // Вісник НБУ. – С. 30–34.
67. Васильєв О. В. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств / О. В. Васильєв, В. І. Мейта – Тернопіль: Економічний аналіз: зб. наук. праць. – С. 138–145.
68. Вівчар О. І. Інтеграційні процеси логістики у контексті забезпечення фінансово-економічної безпеки бізнесу [Електронний ресурс] / О. І. Вівчар // Випуск 5 – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/issue-5-2015>.
69. Черевко О. В. Принципи управління фінансовою безпекою підприємства [Електронний ресурс] / О. В. Черевко // Наукове електронне видання – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=>.
70. Коробчинський О. Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О. Л. Коробчинський. – С. 41–45.
71. Колесніков А. П. Засади механізму забезпечення стійкого розвитку підприємств / А. П. Колесніков. // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – С. 97–100.
72. Державна служба статистики України: Статистична інформація / Публікації документі Державної служби статистики України– Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/menu/menu_u/sestr.htm
73. Сорока Р. С. Тенденції бюджетної безпеки місцевих органів влади / Р. С. Сорока, У. А. Кметик, І. С. Щепаняк, 2014. – С. 254–263.
74. Чернявська О. В. Фінансова безпека соціально-економічного розвитку держави: сучасні проблеми та стратегічні орієнтири / О. В. Чернявська. – Полтава, 2012. – 459 с.

75. Маргасова В. Г. Передумови формування фінансової безпеки регіону / В. Г. Маргасова. // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право).. – 2011. – С. 121–127.
76. Медведєва І. Б. Діагностування безпеки промислового підприємства у трирівневій системі фінансових відносин / І. Б. Медведєва, М. Ю. Погосова.. – Харків, 2011. – 263 с.
77. Кривенко С. В. Суперечності трансформаційних процесів забезпечення фінансової безпеки регіонів України в умовах кризи / С. В. Кривенко. // Фінансова безпека та стратегічний розвиток держави: Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції.. – 2012. – С. 62–64.